

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

P.J.H. Krol, Kampen

Door God niet afgeschreven

„Komt mede en ziet een mens, die mij gezegd heeft alles wat ik gedaan heb: zou deze niet de Christus zijn?”
Joh. 4:29

Jezus' gesprek met de Samaritaanse vrouw is een schitterend voorbeeld van een pastoraal gesprek. Daar is het niet voor opgeschreven, maar toch is er veel van te leren, voor hen die ook pastorale gesprekken moeten voeren, of gesprekken met ongelovigen. Het valt op, hoe Jezus tegelijk taktvol en doelbewust tewerkgaat.

Taktvol

Taktvol ja. Jezus overvalt de vrouw niet. Hij verkracht haar niet met het evangelie. Maar Hij begint heel rustig en neemt haar in dit gesprek als het ware bij de hand. En gaandeweg... komt zij tot de ontdekking wie deze man is en wie zij zelf is. Gaandeweg, dat is mooi af te lezen aan hoe zij Jezus noemt. Daar zit namelijk een stijgende lijn in. Het begint in vers 9 met 'Jood'. In vers 11 noemt ze Hem 'Here'. In vers 12 vragenderwijs „Zijt Gij soms meer dan onze vader Jakob?”. In vers 19 is Jezus al bevorderd tot 'profeet' en in vers 29 tenslotte, zegt zij: „zou deze niet de Christus zijn?”.

Stap voor stap gaat Jezus zijn weg met haar. En stap voor stap laat zij zich meenemen. Zoals een arts iemand voorzichtig voorbereidt op een slechte boodschap, zo bereidt Jezus deze vrouw voor op de hoogste blijdschap. Met pastorale bewogenheid en pastorale wijsheid. Rekening houdend met wie er voor Hem staat, aangepast aan de situatie waarin zij zich bevindt. Taktvol dus.

Doelbewust

Maar tegelijk doelbewust. Zijn voorzichtigheid brengt Hem niet van zijn doel af: HIJ WIL ZICHZELF KWIJT AAN DEZE VROUW. Dat wil Hij bereiken, daar wil Hij heen. Hij laat zich niet verleiden tot discussies over zaken die ook wel belangrijk zijn. Hij laat zich niet afleiden en op een dwaalspoor brengen. Hij verliest geen tijd met een nader onderzoek naar haar verleden, hoe het zover met haar heeft kunnen komen. Hij gaat stap voor stap met haar, maar recht op het doel af: deze vrouw moet weten wie Ik ben!

Een achtergebleven volk

En niet alleen deze vrouw. Ook de andere Samaritanen. Ik schreef al: dit

gesprek is niet bedoeld als een voorbeeldverhaal voor een pastoraal gesprek. Het gaat er om, dat Jezus Zichzelf wil openbaren als de Messias, aan deze vrouw en ál de Samaritanen. Wie waren dat ook al weer, die Samaritanen?

Je zou kunnen zeggen: een halfheidens volk, een mengvolk. Van achtergebleven Israëlieten, toen de rest in ballingschap ging, vermengd met andere volken, die juist naar de streken van Samaria gevoerd werden.

Maar je krijgt de indruk, dat de achtergebleven Israëlieten het sterkst hun stempel op dit mengvolk hebben gezet. Je kunt ze daarom misschien, beter nog dan als halfheidens volk, typeren als ACHTERGEBLEVEN VOLK.

Ook op godsdienstig gebied zijn ze namelijk zo te typeren. De Samaritanen zijn blijven steken bij de eerste vijf Bijbelboeken, de zogenaamde 'boeken van Mozes'. Wat de HERE daarna gezegd en gedaan heeft, dat speelt bij hen geen rol. Gods verkiezing van David en van Jeruzalem verwerpen zij.

Wat de profeten in de naam des HEREN hebben verkondigd, erkennen zij niet als Gods Woord. Mōzes, dat was hun profeet. Ze waren sterk georiënteerd op de aartsvaders. Het is ook opvallend, hoe de situatie in Johannes 4 herinnert aan de aartsvaderlijke tijd. Jezus ontmoet hier een vrouw bij een put. Hoe vaak komt zoiets niet voor in het boek Genesis?! En het is niet zomaar een put. Het is de put van Jakob, vlakbij het veld dat Jakob aan zijn zoon Jozef gegeven heeft. Jakob! Die door de vrouw 'onze vader Jakob' genoemd wordt. Jozef! Die de Samaritanen als hun stamvader beschouwen, tegenover de Joden, die (zoals de naam al zegt) op Juda teruggaan. Dit volk wil Jezus bereiken met Zichzelf. Dat ketterse, achtergebleven volk. Niet dat Hij hun achterblijven goedpraat.

Als de vrouw al heel wat stappen aan de hand van de Here heeft gezet en zij Hem als profeet is gaan beschouwen, dan wil zij Hem wel eens de eeuwenoude strijdvraag voorleggen: wie hebben nu gelijk, de Joden of de Samaritanen; waar moet de eredienst voor de HERE plaatsvinden, in Jeruzalem of hier op de berg Gerizim?

Jezus kiest dan ondubbelzinnig voor

Jeruzalem. Hij zegt: „Gij aanbidt, wat gij niet weet”. Met andere woorden: jullie weten schiet tekort, is achtergebleven, jullie missen een hele serie volgende stappen van de HERE in zijn heilsplan; dáárom aanbidden jullie hier. Maar „wij (Joden) aanbidden wat wij weten, want het heil is uit de Joden”. Met andere woorden: Gods heilsplan liep via Juda en David en Jeruzalem. De eredienst in Jeruzalem is dus de wettige en de Messias komt voort uit het Joodse volk. Jezus kiest dus ondubbelzinnig positie en zegt tegen de vrouw: jullie Samaritanen zitten fout.

Maar dat weerhoudt Hem er niet van Zichzelf aan dat volk te presenteren. „Hij moest” staat er in vers 2. „Hij MOEST door Samaria gaan”. De situatie kan daartoe aanleiding hebben gegeven. Maar er zit in dit 'moest' ook iets van een heilig moeten, van Gods heilswil ook voor dat volk.

36e jaargang – nr. 6
13 maart 1992

In dit nummer

- 95 H. de Jong
Kuiterts nieuwste boek
- 97 Diakenambt voor zusters
- 100 D. Holwerda
Buitenlands huldebetoon
aan Israëls God
- 102 G. van Winsum
Partnergemeente in
Roemenië
- 104 A. Troost
Onderhoud van onze
leesbriel
- 106 Klaas Holwerda
Het boek van het leven

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Marjoke van Veelen-Vreugdenhil
Postbus 84183, 3009 CD Rotterdam.
Tel. 010-4550802.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 63,- per jaar of f 35,- per half jaar.
Voor studenten f 51,- per jaar.
Buitenland f 89,- per jaar of f 104,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 58 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Geen afgeschreven volk

Waarom ik hierover zo uitveid? Omdat er van de Samaritanen toen een lijn is te trekken naar de Joden nu. Het kan verkeren. Zoals Jezus toen het Samaritaanse volk duidelijk maakte, dat ze achtergebleven waren bij Gods ontwikkeling, zo moeten wij nu in Jezus' naam hetzelfde zeggen van het Joodse volk vandaag. Zoals de Samaritanen toen te weinig hadden aan de vijf boeken van Mozes, ook al zijn deze Gods Woord, zo hebben de Joden nu te weinig aan het Oude Testament, ook al is dat Gods Woord. Zij missen namelijk Gods nieuwste, laatste en hoogste Woord (en kunnen daarom ook Gods eerdere woorden niet goed beoordelen). Zij missen Gods nieuwe stap in zijn heilsplan, de komst van de Messias, en kunnen de HERE daardoor niet aanbidden in Geest en waarheid.

We zullen dat duidelijk moeten zeggen. Het wordt helaas wel eens verdoezeld. Zo deed Jezus niet. Zoals Hij zei tegen de Samaritanen: „het heil is uit de Joden”, moeten wij tegen de Joden zeggen: precies! „het heil is uit de Joden”, want uit de Joden is Jezus geboren en IN HEM ALLEEN is het heil te vinden, ook voor jullie.

We zullen beide moeten doen, net als de Here Jezus, én zeggen: zoals jullie nu geloven komen jullie tekort, kom je er niet, én de Christus verkondigen, vanuit een heilig moeten, gedreven door Gods heilswil ook voor de Joden. Een achtergebleven volk is geen afgeschreven volk! Ook dát is een boodschap van dit hoofdstuk.

Alles tegen en toch

Maar terug naar die vrouw nu. Want, bij welk volk dan ook, het gaat om concrete mensen. Zo in dit hoofdstuk ook over die concrete vrouw, die alles tegen had: ze was niet alleen van het Samaritaanse volk, ze was daarbij een vrouw (de discipelen zijn even later verbaasd, dat hun rabbi met een vrouw in gesprek is) en ze was een zondares en stond ook als zodanig bekend. DIE VROUW wilde Jezus zijn blijde boodschap, Zichzelf, brengen! In vers 23 wordt gesproken over het zoeken van de Vader. Jezus is hier, namens de Vader, bezig met een zoektocht naar het hart van deze mens. En Hij vindt dat hart en Hij wint haar hart. Mooi is dat. En legitiem door te trekken naar zulke mensen vandaag. Want ook nú zijn er mensen, die alles tegen hebben als het om geloven gaat: opgegroeid in een onchristelijk volk, of in een kerk met dwaalleer, of opgevoed in een slap-gelovig gezin, of zelf met een verleden om je voor te schamen, aangekeken met de nek door mensen die het weten, misschien wel afgeschreven, niet alleen als medemens, ook als medegelovige. Maar de Vader zoekt zulke mensen. Jezus maakte met grote liefde werk van een vrouw met een verleden (waarover ze zich rot moest schamen) en met een heden (dat nog stof te over

bood voor roddel in de stad) en geeft haar EEN NIEUWE TOEKOMST, Zichzelf als het levende water, dat de diepste dorst van een mensenleven kan lenigen en dat in haar wordt tot „een fontein van water, dat springt ten eeuwig leven”.

Eerlijkheid

Tenslotte wil ik er met u op letten, hoe de blijdschap over de boodschap niet ten koste gaat van de eerlijkheid. Jezus zegt op een gegeven moment tot de vrouw: „ga heen, roep uw man en kom hier”. De vrouw antwoordt: „Ik heb geen man”. Waarop Jezus doorstoot en zegt: „Terecht zegt gij: ik heb geen man; want gij hebt vijf mannen gehad en die gij nu hebt, is uw man niet”. Oei! Dat is raak! Dat doet zeer! Is dat niet gemeen van de Here, om zo cru de waarheid te zeggen? Nogmaals: Jezus zoekt deze concrete vrouw. Niet de vrouw die ze zou willen zijn. Niet de vrouw zoals ze zich voordeed. Maar de vrouw die zij werkelijk is. In haar geval: een vrouw met een zeer gebroken en kwalijk huwelijksleven. Aan DIE vrouw wil Jezus zijn blijde boodschap kwijt. Dát is de reden van dit doorstoten tot op de realiteit van haar zondige verleden en heden. Wij kunnen iemand soms ongenadig de waarheid zeggen. Jezus houdt deze vrouw juist GENADIG de spiegel voor. Het lijkt er dan verdacht veel op, dat de vrouw Jezus op een ander thema brengt, om zo van dit pijnlijke onderwerp af te komen. Maar Jezus' woorden blijken hun werk toch te hebben gedaan. Want tegen haar stadsgenoten zegt zij even later: „Komt mede en ziet een mens, die gezegd heeft ALLES WAT IK GEDAAN HEB: zou deze niet de Messias zijn?”. Ze is niet kwaad geworden, heeft zich niet gekrenkt teruggetrokken. Ze wordt niet heet van boosheid, maar warm van nieuwe hoop! Als de man zó door mij heen ziet, mij blijkt te kennen, niet alleen in mijn leven nu, maar ook mijn verleden, dan is deze man maar niet EEN profeet, dan is Hij misschien wel DE Profeet. De Samaritanen verwachten namelijk als Messias een nieuwe Mozes, de Profeet van de eindtijd. En net als bij zondaars en zondaresen in het Joodse volk, proef je bij deze Samaritaanse zondares iets van verwachting: de Messias die komt, zal anders zijn dan de mensen. De mensen hebben mij allang afgeschreven, maar de Messias...! En inderdaad, bij deze Man is het anders.

Wij zijn vaak bang, dat iemand zó lang van ons houdt, als we de schijn weten op te houden een aardig en goed mens te zijn. We vrezen, dat wanneer iemand ons echt zou kennen, hij het voor gezien houdt. Zo gebeurt het ook wel. Maar de Christus van God is anders. Zijn liefde is zo groot dat we geen schijn hoeven op te houden. De ontmoeting met Hem geeft moed om eerlijk te zijn tot op de drabbige bodem van ons bestaan.

H. de Jong, Zeist

Kuiterts nieuwste boek (1)

De bijbel in het nieuws

Het komt niet vaak meer voor dat de bijbel ter sprake gebracht wordt in de brede publiciteit. Onlangs gebeurde dat opmerkelijkwijls twee keer in één nieuwsbulletin van het NOS-journaal. Eerst kwam er een meneer voor de camera die namens de organisatie 'Christenen voor Israël' tekst en uitleg gaf over de actie 'Holland Dorp' in Israël, die met een bij elkaar gehaald bedrag van tien miljoen gulden bedoelt te voorzien in het bouwen van woningen op door Israël bezette Palestijnse bodem voor de opvang van Russische Joden. Op de vraag van de reporter of dat eigenlijk wel kon en of dit niet in strijd kwam met de besluiten van de Verenigde Naties antwoordde hij kort en goed dat volgens de bijbel alle grond van Palestina voor de Joden was, getuige de belofte van God aan de aartsvaders. Verderop in hetzelfde nieuwsbulletin kregen we een landelijke vergadering van de SGP in het beeld, waar vrouwen zich met behulp van de sterke arm der wet toegang toe verschaft hadden. Geheel – aldus de nieuwslezer – tegen het uit de bijbel afgeleide principe van die partij in dat vrouwen zich van actieve deelname aan het politieke leven dienen te onthouden. Ik kon onmogelijk blij zijn met het op deze wijze dubbel ter sprake komen van de bijbel. De beide voorbeelden verwijzen naar twee totaal verschillende christelijke milieus, maar komen niettemin hierin overeen dat ze allebei getuigen van een schromelijk overvragen van de Heilige Schrift.

Zo kan het niet meer

Dit bijbelgebruik doet de bijbel geen goed. Het vestigt en bevestigt naar buiten toe de indruk dat de Heilige Schrift het boek is van een religieuze subcultuur die een godsdienstige folklore in stand houdt. Nu was ik toen ik dit nieuws voor de tv zag juist bezig het laatste boek van Kuitert te lezen. Ik moet zeggen dat ik na het betreffende journaal mijn lektuur van Kuiterts publicatie met groter welwillendheid dan tot dusver voortzette. Niet dat ik daartoe besloot maar ik merkte het gewoon. Eigenlijk gebeurde dat vanuit een halfbewust maar toch sterk besef: zo (zoals ik het zoëven gezien had) kan het in ieder geval niet meer. Ik heb dat besef wel vaker. Ook bijvoorbeeld wanneer ik in ons blad de bijbelse dateringspogingen van de heer A. Keizer volg. Ook daarvan zeg ik vanuit mijn gevoel hartgrondig: zo niet! (Want we kunnen natuurlijk wel met het vingertje van ons afwijzen naar voorbeelden ver van ons bed, maar zelf maken wij het met het bijbelgebruik ook nogal bont.) Ik wil hiermee (om toch even op Keizers artikelen nader in te gaan) niet eens ontkennen

dat de bijbelschrijvers er soms eigen dateringssystemen op na hebben gehouden. Maar die dienden dan toch niet een wetenschappelijk maar meer een boodschappelijk doel (denk aan de geslachtslijst van Matteüs 1 met z'n eigenaardige weglatingen), want in geschiedkundige precisie waren de heilige mannen niet geïnteresseerd, die lag trouwens ook buiten hun gezichtsveld. Hun stelsels echter met openbaringsgezag te bekleden en ze als verplicht alternatief voor de gebruikelijke dateringen aan te bieden zoals de heer Keizer doet, gaat m.i. echt te ver. Je veracht dan eigenlijk de sindsdien verlopen tijd die ons op deze en dergelijke gebieden aan betere inzichten geholpen heeft. De eerbied en liefde tot de bijbel die ons allen behoort te verbinden, neemt op deze manier groteske vormen aan. Het kan de bedoeling van de Schrift niet zijn dat wij hem volgend geestelijk naar het verleden moeten verhuizen, naar een cultuur met ideeën, opvattingen en gebruiken die wij onmogelijk als voor ons geldend kunnen erkennen. De bijbel móet het zichzelf overstijgend vermogen hebben om over een afstand van eeuwen heen ons die in een totaal andere cultuur leven aan te spreken. Waarom dat moet? Omdat de bijbelse boodschap zo bijzonder is dat ze zich niet in één cultuur, van vroeger of van vandaag, laat opsluiten.

De titel

Het nieuwste boek van Kuitert dus. Laat ik beginnen iets over de titel te zeggen. 'Het algemeen betwijfeld christelijk geloof', zo heet het. Ik ben er niet gelukkig mee en dat om twee redenen. In de eerste plaats denk ik aan onze mensen die van zo'n titel schrikken. Kuitert staat nu eenmaal bekend als een beeldenstormer. Of dat terecht is of niet, daarover nu even niet, maar het feit ligt er. „O wee, wat zal die nu weer allemaal gaan zeggen?!", met dat gevoel zullen velen het boek ter hand nemen. Gaan ze er dan echt in lezen, dan merken ze dat Kuitert allerm minst voedsel geeft aan een algemene twijfel aangaande het christelijke geloof. Het is waar dat hij de gehele christelijke geloofstraditie door een anti-roest-bad heenhaalt maar zijn bedoeling daarmee is niet anders dan die van een achterstallig onderhoud. Positief dus. Al te lang zijn wij volgens hem blijven vasthouden aan formuleringen van ons geloof die niet meer kunnen en aan voorstellingen rondom ons geloof die uit de tijd zijn. Je kunt daarover met Kuitert van mening verschillen, maar wat mij opvalt en (denk ik) onvoldoende van hem bekend is is zijn grote liefde voor de christelijke geloofstraditie zelf. En het treft mij hoe vaak hij het voor die traditie opneemt tegenover allerlei mo-

derne en modieuze ontwerpen die hij met goede argumenten van de hand wijst. Ik kom daar verderop nog wel op terug. Ik vrees dus dat de titel van Kuiterts boek veel mensen onnodig zal bevestigen in hun vooroordeel tegen hem en hen zelfs zal verhinderen dit boek te gaan lezen. Deze boektitel zal Kuitert geen goed doen en ik vermoed dan ook dat hij niet van hemzelf afkomstig is maar dat Kuitert op dit punt het slachtoffer (nou ja) geworden is van een reclame-stunt van de uitgever. Dat brengt mij op het tweede bezwaar. Velen die van het christelijk geloof niet meer dan een onbestemde twijfel overgehouden hebben zullen naar dit boek van deze geleerde, wijze en goed schrijvende man grijpen om zich in de juistheid van hun twijfel bevestigd te zien. En die krijgen dan de kous op de kop want in dit boek is onmiskenbaar een belijder aan het woord, iemand die messcherpe, loupezuivere en ijs-koude analyses maakt en daar dan ineens een zin tussendoor gooit die van een warm geloofsleven getuigt. En dat blijft trouwens niet bij zo eens een zinnetje, nee, je zou het boek één machtig getuigenis kunnen noemen van de centrale bijbelse boodschap: God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende. Moeten de twijfelaars zich met dit boek niet bekocht voelen, vraag ik me af. Het vliegt als broodjes over de toonbank, drie drukken in veertien dagen tijd, maar is het boek niet te bijbels om deze grote belangstelling in onze gesekulariseerde tijd te verklaren? Of zou Kuitert dit opmerkende met Paulus in z'n vuistje lachen en zeggen: met list heb ik jullie gevangen? Ook de ondertitel van het boek 'Een herziening' neemt mijn bezwaren niet weg. Ik vind niet dat het christelijke geloof in dit boek wezenlijk herzien wordt. Kuitert staat trouwens tegenover de christelijke geloofstraditie met teveel bescheidenheid en eerbied dan dat hij er een herziening van zou durven ondernemen. Het boek is meer een her-ijsing, volgens mij. Ik ervaar het dan ook zo dat Kuitert met zijn boek niet de goedkope bijval van de wereld maar de kritische toetsing van de kerk zoekt. Hij pakt die kerk met strenge liefde aan, dat wel, maar je kunt van geen kant volhouden dat hij meehuult met de wolven in het bos en meejuicht met de verwoesters van het geloof. Echter, de titel van zijn boek doet je dat helaas wel even vermoeden.

Het laatste hoofdstuk

Er is nog iets dat ik jammer vind. Toen het boek nog niet te koop was trof ik in Hervormd Nederland een vóórpublicatie aan die over de bijbel ging. Ook andere bladen deden daaraan mee. De gedachte erachter was natuurlijk dat daar wel de meeste be-

langstelling van de mensen naar uit zou gaan. Dat mag zo zijn maar aan zo'n vermoeden toegeven is nog iets anders. Dat zou namelijk het nadelige effect kunnen hebben (wat ik hier en daar ook al gekonstateerd heb) dat men zich bij het kennis nemen tot dat ene gedeelte van het boek beperkt. Terwijl het bij Kuitert het laatste hoofdstuk is. Ik bedoel dat niet in die zin dat pas op het eind van het boek bij hem 'de aap uit de mouw komt'. Nee, het laatste hoofdstuk brengt ten opzichte van heel het boek niet eens zoveel nieuws, je zou het zelfs als 'ten overvloede' kunnen bestempelen. Toch is 'achterin' een opvallende plaats voor dit onderwerp. Ik heb dit aldus verstaan dat Kuitert niet zo formeel-voorop van zijn Schrift-principe renschap heeft willen afleggen om pas daarna tot de eigenlijke stof te komen, maar dat hij ons al doende met zijn methode van (eigenlijk overvloedige,

maar dat merkt alleen de insider op) Schriftbehandeling kennis wilde laten maken alvorens zich daarover nog eens expres te verantwoorden. Om zo te laten zien wat hij doet en waar hij terecht komt. Ik wil hem daarin volgen en niet direkt over de inspiratieleer van de bijbel beginnen. Het is inderdaad niet denkbeeldig dat mensen die met dat laatste hoofdstuk beginnen het boek verder ongelezen laten en voor gezien houden. En dat zou erg jammer zijn want wat Kuitert op het veld van de geloofstraditie en de geloofsleer te berde brengt is zeer de moeite waard. Er gaat een geweldige impuls tot nadenken vanuit. Ik hoop daarom over dit boek nog wel even door te schrijven.

Eenheid boven geloofsverdeeldheid

Op de jaarvergadering spreekt prof. dr. A. Th. van Deursen, hoogleraar geschiedenis aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Prof. van Deursen is de auteur van o.a.:

Bavianen en Slijkgeuzen (zie Opbouw 1992/1);

Mensen van klein vermogen; en De eeuw in ons hart (zie Opbouw 1991/24).

De titel van de causerie is:

EENHEID BOVEN GELOOFSDERDEELDHEID.

Binnen elke gemeenschap – dus ook elke christelijke gemeenschap – gaat het enerzijds over de grenzen van de tolerantie en anderzijds de noodzaak van gemeenschappelijke normen. Prof. van Deursen zal met name over de spanning tussen deze twee zaken – tolerantie en normhandhaving – spreken.

J.M. Smelik, Nieuwegein

Letterlijk nemen?

Er is onder kerkmensen nogal wat te doen over de vraag of je de Bijbel letterlijk moet nemen of niet. Daarover op deze plaats een discussie oproepen is mijn bedoeling niet. Ik wil alleen wat vertellen. En proberen te laten zien dat 'letterlijk nemen' rare en gevaarlijke gevolgen kan hebben.

Neem nu eens een verhaal als dat over de Heer Jezus, die in het holst van de nacht over het kokende, kokende water naar Zijn in levensgevaar verkerende volgelingen loopt.

't Gaat er niet om of dat toen en daar ook zo is gebeurd. Of dat wel kán. Wie zal zeggen wat een mens – de koninklijke mens zoals de Here God die bedoeld heeft – allemaal wel of niet kan? Vast veel meer dan wij nu voor mogelijk houden.

Maar moet je het zó letterlijk nemen dat een mens ook nu nog als hij maar gelóóft over het water kan lopen?

Jaren geleden vertelde ds A.H. Algra in een preek over een voorganger van een adventistengemeente, die de Bijbel zó letterlijk nam dat hij op zaterdag, de sabbatdag, zijn winkel geslo-

ten hield. Op zondag kon hij vanwege de verplichte winkelsluiting de schade niet inhalen. Toch floreerde de zaak. En dat beleefde hij als de zegen des Heren.

Dat sterkte hem in de mening, dat alles mogelijk is als je maar gelooft. Zelf over het water lopen.

Op een dag ging hij ten aanschouwen van zijn volgelingen en een heleboel nieuwsgierigen naar een vuil riviervat dat in de buurt stroomde. Hij stapte op het water – en zonk direkt in de blubber weg. Bulderend gelach van de omstanders...

Zo moet het natuurlijk niet.

Maar hoe kunnen zulke verhalen van de Bijbel ook nu, in ons leven, werkelijkheid worden?

Ik denk aan wat ds Nico ter Linden eens vertelde. Hij vraagt mensen graag wat hun lievelingsverhaal uit de Bijbel is, „want mét dat iemand je vertelt wat hem 't meest getroffen heeft in het boek van de openbaring, openbaart hij ook zichzelf". Hij ontdekte, dat er één bijbelverhaal is dat je in het gewone leven nooit hoort noemen, maar dat zéér hoog scoort in de gevangenis: het verhaal van Jezus wandelend over het water. „Vreemd is dat. Maar toen ik er over ging nadenken, achteraf ook weer niet zó vreemd. Het verhaal raakt kennelijk met name die mensen die weten wat dat is: dat het water je tot de lippen komt, dat je bijna verzuipt, dat het leven is als lopen over water, waar je ieder moment je evenwicht kunt verliezen en zinken en naar de haaien gaan. En als ze in de gevangenis zingen 'voor hen die zijn in nood op zee' dan voelen ze drommels goed dat ze het over zichzelf hebben. En als de dominee dan dat oude, diepzinnige verhaal

vertelt van Jezus die wandelde over het water, bidden die mannen in stilte dat dat ook een beetje hún verhaal mag zijn..."

Ja, zo kan dat wonderlijke verhaal in de praktijk van het alledaagse leven soms zomaar gaan leven en jouw verhaal worden. In een gesprek met een patiënte op de Intensive Care kwamen we op dit verhaal. Ze begon, hoe ziek ze was, wat te lachen. „Ja, moet u weten", zei ze, „toen ik hier in het hospitaal laatst aan m'n voeten geopereerd was, moest ik op een gegeven moment gaan lopen. Ik dacht: dat kán ik niet! Maar de dokter zei: dóet u het nu maar. En dat ging, voetje voor voetje om de tafel heen. En toen voelde ik me net als Petrus die over het water liep!"

Is dat niet herkenbaar? Zoals zij, toen de arts zei: 'lopen!', het dééd en bleek te kúnnen, zo hebben zoveel mensen ervaren dat ze het kónden wat de Heer van hen vroeg en hen opdroeg. Of het nu gaat om met een schip varen of lopen over de baren, over muren springen of bergen waar je tegenop ziet beklimmen – en dat kan 'letterlijk' of 'figuurlijk' zijn, maar heel echt en werkelijk! „Met U ga ik door water en door vuur, en met mijn God spring ik over een muur" (Psalm 18). De Heer vraagt niet van ons wonderkunstjes te vertonen. Hij doet wonderen aan ons.

We moeten zulke bijbelverhalen niet klakkeloos-letterlijk, maar wel serieus nemen. Het mag er ons dus om gaan dat ze ook ons verhaal worden. „De letter doodt, maar de Geest maakt levend". Zou dat ook niet hiervan gelden?

Diakenambt voor zusters

Samenvatting van het studierapport over het diakenambt voor zusters¹

Centrale vraag: *Is het schriftuurlijk en kerkelijk verantwoord zusters te roepen tot het diakenambt?*

De bezwaren die daartegen aangevoerd worden, komen hierop neer: een diaken heeft een ambt, een ambt is een gezaghebbende positie, het is tegen de Schrift als een vrouw gezag over de man heeft.

De commissie heeft geen standpunt ingenomen, maar alleen een verslag gegeven van de knelpunten die zij is tegengekomen. Zij wil haar rapport afronden na verwerking van de reacties uit de kerken. Die moeten voor 1 juli 1992 binnen zijn.

Hoofdstuk I: De wijze van argumenteren vanuit de Schrift

Voorop staat: de Bijbel heeft gezag, ook in de vragen rondom de ambten. Tegen het gezag van de Bijbel in mag niet besloten worden.

Wel rijst de vraag: Op welke manier heeft de Bijbel gezag en hoever reikt dat?

– Niet alle voorschriften van vroeger gelden nu nog.

– Van belang is de bedoeling van schriftgedeelten.

– Sommige uitspraken in de Bijbel lijken in strijd te zijn met andere.

– Teksten en schriftgedeelten moeten in het verband van het geheel gebruikt worden.

– Ook de werkelijkheid (van toen en nu) moet erbij betrokken worden.

Hoofdstuk II: De ambten

Het N.T. kent meer ambten dan wij nu. Er was niet zo'n scherpe scheiding.

Over oudsten en diakenen in het Nieuwe Testament

a. oudsten (opzieners/herders/ en leraars/voorgangers)

De aanduidingen wisselen elkaar af; het gaat om één en dezelfde taak. Tot die taak hoort: dwalingen bestrijden, uit de Schrift onderwijzen, over de zielen van de gelovigen waken, een voorbeeld zijn.

De oudste wordt officieel aangesteld, geeft leiding en heeft een bepaald gezag.

b. diakenen

Het Griekse woord diakonos is in het N.T. meestal vertaald met: dienaar, dienaar, of bediende. In het N.T. staat niets over officiële aanstelling van diakenen, ook niets over de instelling van hun ambt of de inhoud van hun werk.

Heeft de diaken ook een gezaghebbende positie?

Er zijn verschillende opvattingen:

1. Ja, ze hadden een eigen, gelijkwaardig ambt. Zie Fil. 1:1; 1 Tim. 3.

2. Nee, diakenen waren assistenten van de opzieners. Nergens staat in het N.T. iets over aanstelling van diakenen. Als ze een echt ambt hadden, zou er meer aandacht aan gegeven zijn.

(Maar: ook een 'assistent' kan een 'ambt' hebben. Er is ook verband tussen opziener en diaken, zie 1 Tim. 3, vooral vers 13)

3. Ja, een diaken is ook een 'oudste'. Dat valt af te leiden uit de brief aan Timotheus. Het woord 'oudste' kan daar meer omvatten dan alleen maar opziener.

4. Er waren twee soorten diakenen: 1. voor armen; 2. voor zieken. (volgens Calvijn)

Vraag: *mogen wij nu het diakenschap een inhoud geven die past bij onze huidige behoeften?*

De situatie in de Nederlands Gereformeerde Kerken

Ons Akkoord van Kerkelijk Samenleven kent geen verschil in het *ambtelijk* karakter tussen diaken en ouderling. De ambtsdragers vormen samen de kerkeraad en oefenen opzicht en tucht uit. Als de kerken wel verschil willen aanbrengen, moet het A.K.S. veranderd worden.

Hoofdstuk III

De man/vrouw verhouding in de bijbel (1).

1. Inleiding

Over de verhouding man/vrouw zijn in de Bijbel twee reeksen uitspraken te vinden. Deze uitspraken kunnen het best worden weergegeven als:

– onderschikking;

– nevenschikking.

Hierbij is een aantal vragen van belang. Op welke manier spreekt de bijbel concreet over deze verhouding? Hoe beoordelen we onze maatschappij, waarin vrouwen verantwoordelijke/leidinggevende functies hebben?

Het komt voor dat vrouwen maatschappelijk in de positie zijn om gezag uit te oefenen, ook over mannen. Dit kwam ook voor in de maatschappij van het O.T. en het N.T. Kennelijk hebben vrouwen hiervoor gaven meegekregen.

De Schrift levert ook gegevens m.b.t. de plaats van de vrouw in de gemeente.

Genesis 1 en 2

Vanuit deze hoofdstukken in Genesis gaat men weer de verhouding man/vrouw bekijken. Een aantal teksten wordt daarbij genoemd.

1. Genesis 1 vs. 26/27.

„God schiep de mens naar zijn beeld”. In dit geval, stelt men, kan men zeggen dat voor God man en vrouw gelijkwaardig zijn.

2. Genesis 2 vs. 15-25

In dit gedeelte schept God de vrouw als hulpe tegenover de man. Gaat het hier om de vrouw als aanvulling? Is hier sprake van een gezagsverhouding of is hier sprake van een wederhelft en innige verbondenheid?

Een ander aspect hieraan is dat eerst Adam kwam en daarna Eva. Over deze kwestie spreken twee rapporten van de Christian Reformed Church (CRC) zich uit:

Meerderheidsrapport:

1. Eerst Adam, dan Eva. Adam is eerstgeboren; Eva is geschapen omwille van Adam. Het eerstgeboorterecht is in het Hebreeuwse denken heel belangrijk.

2. Eva is hulpe.

3. Adam gaf Eva de naam manin en een naam geven is een daad van gezag.

Minderheidsrapport:

1. Het eerstgeboorterecht is niet van God ingesteld; God wijkt er ook vanaf.

2. Eva is hulpe die bij hem past (betekenis: tegenover hem = op hetzelfde niveau).

3. Deze naamgeving is een uitroep van vreugde; geen daad van gezag.

3. Genesis 3

De zondeval.

„Ik zal zeer vermeerderen de moeite uwer zwangerschap; met smart zult gij kinderen baren en naar uw man zal uw begeerte uitgaan en hij zal over u heersen”.

God doet deze uitspraak naar aanleiding van de zondeval.

Naar uw man zal uw begeerte uitgaan.

Betekent dat hier:

a. Sexuele begeerte?

b. Streven naar machtsuitoefening over de man, wat uit zal lopen in een machtsstrijd tussen man en vrouw? *Hij zal over u heersen.*

a. Is dit heersen het gevolg van de zondeval? In dat geval is het geen scheppingsgegeven. De daaruit voortvloeiende vraag is dan: is dit woord „Hij zal over u heersen”, na de komst van het werk van Christus dan nog wel van toepassing?

b. God sprak tot Adam *en* Eva en, gelet op alle woorden die God tot Adam en Eva richtte, zien we dat er sprake is van continuïteit en discontinuïteit. Voorbeeld: Adam had de opdracht de aarde te bewerken (continuïteit). Hij moest dit zwoegend en zwetend doen (discontinuïteit).

Probleem: Is er nu sprake van continuïteit of discontinuïteit met betrekking tot de uitspraak „hij zal over u heersen” of gaat het om beide?

Ook hierover is gedachtenuitwisseling geweest in het CRC-rapport.

Meerderheid: het gezag van Adam wordt in deze uitspraak opnieuw bevestigd; Adams heersen is een scheppingsgegeven; door de zondeval kan heersen veranderen in tiranniseren.

Minderheid; gezag van de man over de vrouw is een onderdeel van de straf en niet een scheppingsgegeven; voor de zondeval was er dus geen sprake van Adams gezag over Eva.

Naar uw man zal uw begeerte uitgaan en hij zal over u heersen.

Met deze woorden kondigt God de gevolgen van de zonde aan. Deze woorden zijn dus niet een bevel van God. Het gaat hier ook niet om een vloek. Satan werd gevloekt; niet de mens.

4. De vrouw in het O.T.

Gezien de grote periode die het O.T. bestrijkt, is het vrijwel onmogelijk over de verhouding man/vrouw in het O.T. uitspraken te doen.

Uitgangspunt: valt er uit het O.T. iets af te leiden dat bijdraagt aan het antwoord op de vraag: 'vrouw in het ambt'?

In het algemeen had de man in het O.T. leidende functies als koning/priester. Maar ook was er sprake van koninginnen (van Scheba) of de bijzondere positie van koningin-moeder (Athalia). Het ambt van profeet werd wel door vrouwen vervuld (Deborah, Mirjam e.a.).

Een van de CRC-rapporten concludeert daarom dat het moeilijk wordt te beweren dat het in de scheppingorde ligt dat een vrouw niet gezag over de man mag uitoefenen.

Wat het priester-zijn betreft: in Ex. 19 vs 6 verkiest het hele volk Israël een koninkrijk van priesters te zijn. En toch vinden we geen vrouwelijke priesters in het O.T.

De positie van de vrouw was niet gelijkwaardig aan die van de man, wanneer men verscheidene bepalingen van de Mozaische wetgeving beschouwt.

Anderzijds blijkt dat in de toenmalige samenleving vrouwen volop deelnamen aan de feesten en offermaaltijden. Sommige vrouwen hadden een maatschappelijke positie, die met zich meebracht dat zij gezag uit moesten oefenen over mannen. Daarvan is sprake bij Abigail. Deborah was een profetes en deed rechterlijke uitspraken.

Een hoofdstuk waaruit ook geput kan worden over het toenmalige werkterrein en de plaats van de vrouw is Spreuken 31:10-31

5. Jezus Christus en de vrouw

In de tijd van het N.T. was de positie van de vrouw heel anders. Men beschouwde een vrouw als een tweederangs wezen. Vrouwen mochten bijvoorbeeld niet voor een rechtbank getuigen. Uit het leven van Jezus blijkt geen spoor van achterstelling van de vrouw; voor Hem is zij gelijkwaardig. Het is opvallend hoeveel vrouwen Hij in zijn gevolg opneemt. Het waren ook vrouwen die het eerst getuigen waren van zijn opstanding.

6. Na de uitstorting van de Heilige Geest

Iedereen is het er over eens dat vrou-

wen dezelfde gaven hebben gekregen als mannen. Vrouwen mogen die gaven ook in de gemeente gebruiken. De Heilige Geest werd uitgestort op heel de kerk. Er wordt geen onderscheid gemaakt met betrekking tot profeteren en spreken in tongen. En er zijn veel vrouwen in genoemd in het N.T. die zich hebben ingezet voor het evangelie.

Wat blijft is de vraag: leert de bijbel ons dat uit de onderlinge verhouding van man en vrouw in de gemeente moet volgen dat het roepen van de vrouw in een/het kerkelijk ambt niet past?

Hoofdstuk 4 gaat over man en vrouw in hun onderlinge verhouding en over de plaats van de zusters in de gemeente.

– In Christus is geen mannelijk en vrouwelijk, Gal. 3:21-4:7. Hier gaat het niet over de ambten, maar Paulus richt zich tegen hen die menen dat door de werken der wet de zaligheid te verdienen is.

– De man als HOOFD van de vrouw.

A. Wat is de betekenis van het woord 'HOOFD'.

B. Wat is de 'reikwijdte' van het gegeven.

A. De betekenis

Nagegaan is in hoever het element 'gezag' in het Nieuwtestamentische gebruik van het woord 'Hoofd' meespreekt.

Behalve aan gezag kan ook gedacht worden aan hoofd als 'bron' of 'oorsprong'.

Bij hoofd als 'beeldspraak' kan alleen de organische eenheid van het hoofd met het lichaam bedoeld zijn, zonder welke vorm van gezag dan ook.

Bij het bespreken van de acht teksten, die van belang zijn, heeft de commissie de volgende indeling gemaakt:

– Christus is Hoofd over al wat is.

Ef. 1:21 Kol. 2:10

– Christus is het Hoofd van zijn lichaam, de Kerk // Kol. 2:19 Kol. 1:18 de man is het hoofd van zijn vrouw Ef. 4:15,16a Ef. 5:23

– Christus is het Hoofd van de man // de man is het hoofd van de vrouw 1 Kor. 11:3

Christus is het Hoofd boven al wat is. Ef. 1:21

Een gezagspositie lijkt hier gewettigd, toch zou het accent ook kunnen liggen op de hoge positie als zodanig, 'hoger dan al het andere'. Tegelijk is van belang de verbinding tussen hoofd en lichaam.

Kol. 2:10

Niet hoofd 'over', maar hoofd 'van'. De keuze gaat tussen hoofd als 'bron' (vs 9 en 10a) of hoofd als positie van 'gezag' (vs 8 en 15). Ook hier kan echter gewezen worden op de hoge positie van Christus als zodanig. Dan staat 'bron' of 'gezag' niet op de voorgrond. Christus als Hoofd van zijn lichaam, de gemeente // de man als hoofd van zijn vrouw.

Kol. 2:19

Het element 'oorsprong' kan hier niet worden uitgesloten.

De comm. vraagt na te denken over de

vraag of er wel zo'n afstand bestaat tussen 'bron zijn van' en 'gezag hebben over'. Impliceert het eerste niet ook enigermate het tweede?

Kol. 1:18

Als slotstuk van vs. 15-17 zou het om gezag gaan, als inleiding op het tweede (vs. 18b-20) zou de betekenis voortrekker, begin, bron (van verzoening) kunnen zijn. Opnieuw staat de hoge positie van Christus als Hoofd voorop.

Ef. 4:15,16a

Zie bij Kol. 2:19 Ef. 5:23

Kunnen we uit deze tekst afleiden, dat een man gezag (in welke vorm of mate ook maar) over zijn vrouw heeft? Let op het verband.

Duidelijk is dat het begrip 'hoofd' wordt ingekleurd door het 'onderdanig' zijn.

De vraag is: wat betekent dit? (zie verderop).

Christus als Hoofd van de man // de man van de vrouw.

1 Kor. 11:3

Paulus gebruikt het argument, dat de man het hoofd van de vrouw is, niet om de vrouw het recht te ontzeggen om te bidden en te profeteren. Het gaat hier meer om de manier waarop de vrouwen actief zijn in de gemeente, dan over de reikwijdte van haar activiteiten.

Paulus roert hier ook de 'zede' als argument aan.

Bevestigt de 'zede' wat de Schrift hier zegt? Maar wat dan, als de zede verandert?

N.a.v. vs. 11 en 12: ziet de apostel verschil tussen de man-vrouw verhouding bij de schepping en die in 'Christus'?

De comm. vraagt zich af of de juiste betekenis een keuze is tussen 'hoofd' als 'gezagsdrager' en 'hoofd' als 'bron'.

Het element van de eenheid met het lichaam kan hier ook genoemd worden: „zoals de man verbonden is aan Christus is de vrouw verbonden aan haar man en Christus aan God.

B. de reikwijdte van het hoofd-zijn

Wanneer vrouwen in de kerk niet gezaghebbend tegenover mannen zouden mogen optreden, hoe staat het dan met de maatschappij?

Heeft het hoofd-zijn van de man alleen betekenis binnen het huwelijk of voor ieder in de kerk en dus ook voor de wereld?

Het is moeilijk voorstelbaar, aldus de commissie, dat de man in het algemeen, resp. iedere man, gezag zou hebben over de vrouw in het algemeen, resp. iedere vrouw.

Anderzijds vraagt de positie van het hoofd binnen het huwelijk ook om erkenning door anderen.

Dit betekent b.v. voor de gemeente, dat in de contacten met de vrouw de positie van haar echtgenoot niet genegeerd mag worden..

Onderdanig zijn.

In Ef. 5:22-33 is het feit dat de man hoofd van zijn vrouw genoemd wordt,

reden voor Paulus om de vrouw op te wekken aan haar man onderdanig te zijn als aan de Here.

Uit vs. 21 blijkt echter dat dit voor ieder gemeentelid geldt, d.w.z. dat de man ook aan de vrouw onderdanig moet wezen.

Daarom kan vs. 22 geen gezagsrelatie aangeven.

Paulus heeft in Ef. 5 en 6 drie relaties op het oog: man-vrouw (5:22-33), ouders-kinderen (6:1-4) en heren-slaven (6:5-9).

Onderdanigheid geldt voor elke relatie. Gehoorzaamheid duidelijk voor ouders-kinderen en voor heren-slaven. In Ef. 5:22,24 wordt een ander Grieks woord gebruikt. (Zoals in Kol. 3:18, Tit. 2:5, 1 Petr. 3:1,5 en 1 Tim. 2:11).

Kiest men voor de verbinding van Ef. 5:22 met vs. 24 dan zou vertaald kunnen worden met 'zijn schouders zetten onder', 'zich beschikbaar stellen voor'. Zie ook 1 Kor. 16:16.

Paulus wil in Ef. 5:22 de vrouw inprenten zich niet als tegenspeelster van de man op te stellen, maar als een medewerkster, die haar schouders moet zetten onder de taak die ze met hem deelt. (Zie ook 1 Kor. 14:34, Kol. 3:18, 1 Tim. 2:11,12 en Tit. 2:4,5).

1 Kor. 14:34 doet een beroep op de wet. Kol. 3:18 is vrijwel identiek aan Ef. 5:22.

1 Tim. 2:11 legt verbinding met 'gezag'. Het Griekse woord dat vertaald is met 'of gezag heeft' komt alleen op deze plaats voor. Er zijn vele uitleggingen, zoals: gezag hebben over – zelfstandig heerschappij voeren – eigenwijs optreden – heenlopen over. Bij de opvatting dat de man als hoofd van zijn vrouw gezagsdrager is, moet het misverstand vermeden worden dat de vrouw zou worden gedegradeerd tot knechtje van de man.

Hij is haar hoofd, aan wie zij als het lichaam verbonden is.

Zij zal zich beschikbaar moeten stellen om in samenwerking met hem Gods opdracht in het leven te vervullen.

Hoofdstuk 4 punt 5

De vrouw moet zwijgen.

We vinden over het moeten zwijgen van de vrouw twee bekende teksten, die naar alle waarschijnlijkheid beide betrekking hebben op de samenkomst van de gemeente, namelijk:

1. 1 Korinthe 14: 34 en 35: „Zoals in alle gemeenten der heiligen moeten de vrouwen in de gemeenten zwijgen; want het is haar niet vergund te spreken, maar zij moeten ondergeschikt blijven zoals ook de wet zegt. En als zij iets te weten willen komen, moeten zij thuis haar mannen om opheldering vragen; want het staat lelijk voor een vrouw te spreken in de gemeente.” Dit lijkt absoluut, maar het zal wel gaan om een spreken buiten gebed en profetie.

Wel is het duidelijk dat hier weer de positie van de vrouw ten aanzien van de man in geding is.

Conclusie: dit zwijgen heeft een eigen achtergrond en betrekking op bepaalde zaken.

Welke zaken? Dat wordt niet vermeld. Het zwijggebod lijkt niet te kunnen slaan op het profeteren of spreken in tongen, lettende op 1 Korinthe 14 en 1 Korinthe 11:5.

Hommel noemt drie motieven, die Paulus heeft voor zijn zwijggebod.

1. hij acht het spreken van de vrouw in de gemeente *ongeoordloofd* tegenover de verschuldigde 'onderdanigheid' aan de man.

2. hij acht het *overbodig*, want ze kunnen thuis opheldering vragen.

3. hij acht het *lelijk*, dus strijdig met de toenmalige zede.

Holwerda geeft twee redenen voor het zwijggebod.

1. De goede zede wordt aangetast door openbare discussie van een vrouw met mannen.

2. Ter bescherming van de huwelijksrelatie.

2. 1 Timotheus 2:11 en 12: „Een vrouw moet zich rustig, in alle onderdanigheid, laten onderrichten, maar ik sta niet toe dat een vrouw onderricht geeft of gezag over de man heeft; zij moet zich rustig houden”.

Dit is in feite het enige schriftgedeelte dat zich *rechtstreeks* lijkt uit te spreken over leiding geven van zusters in de kerk. We zouden graag precies weten om welk onderricht het gaat, maar ook daarover zijn de meningen niet eensluidend.

Het meerderheidsrapport van de Christian Reformed Churches (CRC) wijst er op, dat niet alle 'onderricht geven' aan de zusters ontzegd is. Zie Kolossenzen 3:16 en Titus 2:4-5. Het moet wel gaan om het officiële onderricht in de kerk; Paulus verbindt het namelijk met 'gezag hebben'. Het CRC-rapport stelt, dat door Paulus het officiële 'leerambt' aan de zusters wordt ontzegd.

Volgens Hommel dacht Paulus bij een 'leerverbod' niet aan het ambt van predikant, omdat er in Paulus' tijd niet door een voorganger werd gepreekt. *Het minderheidsrapport van de CRC* stelt dat het hier gaat om afwijzing van het primaat (bevoegdheid om de eerste plaats in te nemen vdB.) van de vrouw.

Holwerda komt tot de conclusie dat (na bestudering van verschillende Griekse woorden) vragen zoals genoemd in 1 Korinthe 14:35 gaan over het gezinsleven en huiselijke omstandigheden.

Hoofdstuk 4 punt 6

Waarom?

Waarom legt Paulus de zusters beperkingen op? De motieven van Paulus zijn uitsluitend te plaatsen in de cultuur van zijn tijd.

– Is het voegzaam dat een vrouw met ongedekt hoofd tot God bidt?

– ... dat, indien een man lang haar draagt dit een schande voor hem is.

– het staat lelijk voor een vrouw te spreken in de gemeente.

Volgens Titus 2:4 en 5 mag er geen aanleiding zijn tot het belasteren van de gemeente. Kunnen wij dit in onze cultuur en in onze tijd omkeren? Wordt de gemeente gelasterd, wanneer de

vrouw de weg naar het ambt wordt versperd?

In 1 Korinthe 14:34 baseert Paulus de ondergeschiktheid van de vrouw op de wet. Gaat het Paulus om:

a. de strekking van de wet?

b. alles wat Mozes geschreven heeft?

c. Genesis 3:16?

Paulus heeft het in ieder geval niet over een specifieke situatie, want hij zegt, dat het in alle gemeenten zo gaat en dat het een gebod des Heeren is. (1 Korinthe 14:37)

In 1 Timotheus 2:13 en 14 grijpt Paulus terug naar de schepping: Adam is eerst gemaakt, daarna Eva.

Sommigen concluderen uit deze tekst, dat de vrouw niet de boventoon moet voeren en leiding moet geven.

Anderen lezen in deze tekst, dat de vrouw zich rustig en bescheiden moet houden, in gedachten houdend dat zij in Eva als eerste zondigde en als tweede werd geschapen.

De commissie vraagt zich af of er een speciale aanleiding is geweest voor Paulus om in 1 Timotheus 2 zo nadrukkelijk te wijzen op de rol die de vrouw heeft gespeeld bij de zondeval. Zou Paulus dit ook tegen een Priscilla of een Lydia gezegd hebben?

Hoofdstuk 5

Dit hoofdstuk is verdeeld in twee stukken:

a. De ontwikkeling van de positie van de vrouw in de kerk na de apostolische tijd en de invloeden daarvan in de maatschappij.

b. De stand van zaken in een aantal kerken in ons land en een aantal buitenlandse kerken, waarmee wij contacten onderhouden.

Punt a is interessant voor historici, maar is niet van wezenlijk belang voor de meningsvorming en eventuele discussie.

De samenvatting van dit punt is derhalve weggelaten.

b. De stand van zaken in een aantal kerken ... etc.

1. Ned. Herv. Kerk: Alle ambten open voor de vrouw.

2. Ger. Kerk (syn.): Het ambt staat open voor belijdende zusters.

3. Chr. Ger. Kerk: Geen sprake van toelating tot enig ambt voor de vrouwen.

4. Ger. Kerk (vrijg.): Geen vrouw in welk ambt dan ook.

5. Die Gereformeerde Kerke in Suid Afrika (Dopperkerk): Geen vrouw in welk ambt dan ook.

6. The Christian Reformed Churches: In 1984: Zusters in het diakenambt toegelaten, maar geen deelname aan de regering van de kerk.

In 1990: De kerk mag de gaven van de vrouw in alle ambten gebruiken.

Over dit laatste besluit is het laatste woord nog niet gesproken.

7. The Orthodox Presbyterian Church: Deze kleine Amerikaanse kerk wijst de mogelijkheid van vrouwelijke ambtsdragers integraal af. Een minderheidsrapport uit deze kerk sluit ouderling-schap voor de vrouw uit, maar aanvaardt dat vrouwelijke diakenen volop

schriftuurlijk verantwoord zijn.

8. Ned. Ger. Kerk: In deze kerk is in ambtelijke praktijk een verschil gegroeid. Enkele kerken kennen al vrouwelijke ouderlingen, andere hebben alleen het diakenambt voor vrouwen opengesteld en weer andere willen van de vrouw in het ambt absoluut niet weten.

Na ontvangst van de commentaren uit de gemeenten zal de commissie het laatste hoofdstuk: 'Conclusies en Advies' schrijven. Dit zal eerst na 1 juli a.s. een aanvang nemen.

1 Enkele gemeenteleden te Zwolle hebben ten behoeve van de bespreking in de gemeente een samenvatting gemaakt van het studierapport over het diakenambt voor zusters. Op verzoek van de redactie is deze samenvatting beschikbaar gesteld voor publikatie in Opbouw.

Ontmoetingsdag Ned. Geref. kerken

op zaterdag 11 april 1992
VELUWEHAL BARNEVELD
Neemt u voor het huren van een
STAND contact op met de heer J.A.D.
Schenkel te Kampen tel. 05202-20128

Kunst... voor de dag ermee!

Op zaterdag 11 april 1992 wordt in De Veluwehal in Barneveld weer de tweejaarlijkse Ontmoetingsdag van de Nederlands Gereformeerde kerken gehouden. Dan kunnen beeldende kunstenaars hun werk tonen aan een breed publiek. Vooral jonge kunstenaars en academie-studenten nodigen we uit om mee te doen. Op de Ontmoetingsdag zijn tentoonstellingsschotten aanwezig waaraan schilderijen, tekeningen en foto's kunnen worden opgehangen. Als u/jij interesse hebt om aan deze groeps-expositie mee te doen, neem dan zo spoedig mogelijk contact op met:

Mevrouw B. Thijs (Werkgroep) tel: 050-345248 of Bert Leguyt (organisatie expositie) tel: 075-218298.

D. Holwerda, Zuidhorn

Buitenlands huldebetoon aan Israëls God

Twee priesters

Een preek over Ex. 18, die ik onlangs hoorde, werd voor mij aanleiding eens na te denken over de zin van het gebeuren, in dit hoofdstuk beschreven. Het eerste dat mij trof, was de overeenkomst met de geschiedenis die ons in Gen. 14, 18-20 wordt verhaald. Ook daar hebben we, evenals hier, te maken met een priester. Zeker, er zijn verschillen.

Jethro is, wat zijn afkomst betreft, met Abraham verbonden. Midian immers wordt in Gen. 25, 2 vermeld onder de zonen uit het huwelijk van Abraham met Ketura.

Melchizedek staat buiten de familie van Abraham. Wij weten van zijn afstamming niets. (Vgl. Hebr. 7, 3.) Maar beide vervullen deze priesters hun ambt buiten de kring van Abraham en diens volk. Beide komen ze maar even voor het voetlicht. Jethro weliswaar uitvoeriger dan Melchizedek. (Hij was bovendien al even — zij het onder een andere naam — genoemd in Ex. 2, 16-22.) Maar toch: binnen de perken van één hoofdstuk komt en gaat ook hij.

Zijn praktisch advies, door Mozes opgevolgd (vv. 13-26), is een bijdrage aan Israëls welzijn. Zoals de door Melchizedek aangevoerde proviand een substantiële bijdrage vormde voor het welzijn van Abrams mannen. (Vgl. 2 Sam. 16, 1.2.)

De essentie van de ontmoetingen

Het hoofddaccent lijkt mij in Ex. 18 te vallen op de hulde van Jethro aan Jahweh, den God van Israël, om wat Deze voor Israël gedaan had (vv. 9-12). Evenals dat bij Melchizedeks ontmoeting met Abram ligt op diens lof aan God, den Allerhoogste, om wat Deze voor Abram had gedaan.

Het tijdstip van de ontmoetingen

Wat mij verder opviel was de overeenkomst in tijdstip van deze twee gebeurtenissen.

Abram had daarvoor juist met een klein leger — het was nauwelijks groter dan dat waartoe de Heere Gideons strijdmacht reduceerde, Ri. 7, 6.7 — de legers van vier vorsten verslagen, Gen. 14, 1-17. En onmiddellijk ná de ontmoeting met Melchizedek volgt de verbondssluiting, Gen. 15 (zie v. 18). Jethro komt eveneens opdagen ná het horen van de vernietiging door Jahweh van Israëls vijanden, de Egyptenaren. En onmiddellijk na zijn vertrek volgt de verbondssluiting op Sinaï, Ex. 19 en 20.

Twee koningen

Hulde aan den Heere dus, den God

van Israël, door buitenlandse hoogwaardigheidsbekleders.

Ik vraag mij af, of wij verderop in de Schrift niet nog twee van dergelijke bezoeken beschreven vinden. Ze zijn onderling zéér nauw verwant, en laten zich thematisch m.i. vergelijken met de twee pas besprokene.

Allereerst het hoog bezoek uit den vreemde nu meer in het bijzonder Israëls koning; en wel in beide gevallen een vredevorst.

Allereerst denk ik hier aan 1 Kon. 10, 1-13. Binnen het bestek van dertien verzen komt en gaat de koningin van Scheba. Zij komt af op de luister, door den Heere aan Salomo terwille van Israël verleend. Zij prijst dan ook den Heere, en heeft oog voor Diens liefde voor Israël, v. 9. En ook zij vereert Salomo met geschenken, niet zuinig! (v. 10).

Ik denk verder aan Mt. 2, 1-12. Opnieuw in een heel kort bestek komen en gaan de wijzen uit het oosten. Zij komen niet op een bericht, maar op het verschijnen van een ster. Ook zij eren den God van Israël, nu in zijn Zoon, Jezus Christus. En alweer niet zonder geschenken.

Salomo krijgt dit hoog bezoek, als de Heere hem de troon van Israël, de troon van zijn vader David, heeft gegeven (1 Kon. 10, 9). Jezus Christus evenzo, vgl. Lc. 1, 32.

Gods hand in de geschiedenis?

Ben ik te speels bezig, als ik deze vier gebeurtenissen op een rij zet en onder één noemer breng? Of stoten we hier metterdaad op een patroon in de heilsgeschiedenis — en in de beschrijving ervan — dat door den Heere zelf is aangebracht?¹⁾

¹ Zoals b.v. bij de geboorte van belangrijke figuren in de heilsgeschiedenis *de onvruchtbare vrouw die moeder wordt* min of meer stereotiep een rol speelt: Sara, Manoah's vrouw, Hanna, Elisabeth.

Voor de kinderen

Jeannette Westerkamp-Stegensen

Post uit Rwanda

Een verdrietig verhaal

Vandaag schrijf ik jullie een verdrietig verhaal. Het is al lang geleden gebeurd, meer dan twee jaar geleden. Ik heb er nooit over geschreven omdat ik dacht dat het niks voor kinderen was. Maar vandaag ben ik van mening veranderd toen ik met Jonathan praatte. Het ging over heel iets anders, maar opeens begreep ik dat kinderen ook over verdrietige dingen nadenken, misschien nog wel beter dan grote mensen. Grote mensen willen altijd iets doen als ze iets naars tegenkomen. Ze willen dat nare veranderen en dat is ook goed. Alleen... het kan niet altijd. En dan worden grote mensen boos, gefrustreerd noemen ze dat. Ze worden boos op anderen of op zichzelf. Soms is het goed om verdrietig te zijn, verdrietig zoals kinderen dat zijn, zonder tegelijk boos te worden. Op zo'n manier kun je ook dingen zien die je niet ziet als je boos bent. Op zo'n moment kun je verlangen zoals je nog nooit verlangd hebt naar God, en naar Zijn Nieuwe Aarde, waar alles goed is. Het was een van de eerste keren dat ik eens met Yohanni naar huis ging. Yohanni is de meneer die bij ons werkt. Hij komt elke morgen, behalve zondag naar ons toe fietsen en als zijn fiets kapot is, dan loopt hij. Die keer was zijn vrouw heel ziek geweest. Ze was nu wat beter en ze mocht uit het ziekenhuis naar huis. Ik bracht haar met de auto, want ze was nog slap. Yohanni zat voorin, want anders zou ik nooit de weg gevonden hebben. Ik reed langzaam, want eigenlijk was de weg waarover we reden geen weg voor een auto. Aan beide kanten van het pad waren diepe geulen uitgesleten door de regen en ik was heel bang dat ik daarin zou rijden. „Dus hier fiets jij elke dag langs?” vroeg ik Yohanni. „Welnee”, zei die vrolijk, „ik ga daarlangs” en hij wees in het dal dat we diep naast de weg zagen liggen. „Maar daar is geen weg voor een auto, dus nu rijden we om. Met de fiets kom ik overal doorheen. Als het hard regent til ik hem door een sloot.” Ik stond even stil met de auto om te kijken. Wat is het hier mooi! Allemaal groene heuvels. Overal zijn veldjes met bananebomen en bonen en andere gewassen die de mensen eten. Huizen van leem staan op die heuvels alsof ze erover gestrooid zijn, hier

één, daar de volgende, ieder heeft zijn eigen plekje met een stuk land. „Daar gaan we heen”, wees Yohanni, „maar we slingeren eerst nog om deze heuvel heen met de weg mee.” Ik startte de auto weer. Zonder Yohanni had ik het nooit gevonden, alle heuvels lijken hetzelfde en alle huizen lijken hetzelfde, maar na een eind rijden kwamen we er toch. Yohanni hielp zijn vrouw uit de auto. Ze was heel blij om weer thuis te zijn en hun drie kinderen kwamen hun moeder omhelzen. Ik stond erbij en voelde me heel blij met al die blijde mensen en toen zag ik ineens iets. Vlak bij me zat een jongetje gehurkt. Vlak bij me maar ik had hem nog niet gezien. Dat kwam omdat hij helemaal grijs-rood was net als de aarde en omdat hij niet bewoog. Hij zat daar maar stilletjes en keek naar de grond en ik keek naar hem. Hij had een groot hemd aan met gaten erin verder niks. Hij had armpjes die zo dun waren dat het leek of ze zo zouden breken, en zijn hoofd leek heel raar groot en zwaar. Toen Yohanni me terugbracht naar de auto (ik kon met de auto niet helemaal bij zijn huis komen) vroeg ik naar dat jongetje. „Hij woont bij de burens”, zei Yohanni „maar hij komt vaak bij ons kijken of er wat te eten is.” „Waarom is hij zo mager?” vroeg ik. „Hij is niet goed”, zei Yohanni. „Hij is al 8 jaar maar hij heeft nooit genoeg te eten gehad. Zijn vader is een slechte man. Hij drinkt en drinkt en drinkt. Al zijn geld geeft hij uit aan bier, hij heeft zelfs zijn land ervoor verkocht. De moeder had niks om te koken, niet voor haarzelf en ook niet voor de kinderen. Ze werd er gek van en liep weg. Toen heeft de vader het jongetje gepakt en naar zijn zus gebracht en die zus is onze buurvrouw.” „Geeft zij hem wel te eten?” vroeg ik. Yohanni haalde zijn schouders op. „En jij?” „Ja, ik wel, als er wat eten is krijgt hij te eten net als onze eigen kinderen, maar ik denk niet dat hij beter wordt. Hij eet nooit veel, alleen heeft hij geen honger meer.” De hele weg naar huis dacht ik aan dat jongetje en toen ik thuiskwam vertelde ik het meteen aan Dick. „Kunnen we niet wat doen?” vroeg ik. „Zullen we Yohanni melkpoeder geven om het jongetje te voeren? Of zullen we hem eens ophalen en naar het ziekenhuis brengen? Misschien is er nog iets te doen. We zouden hem misschien in huis kunnen nemen.” Dick dacht er ook over na. „Als het zo'n klein kindje is en toch al 8 jaar, dan is er al heel veel mis.” „Maar zelfs als hij nooit weer goed wordt dan kan hij toch nog een tijdje leven zoals een kind zou moeten leven!” zei ik. „Hoe dan?” vroeg Dick. „Bij ons in huis? Wij kennen zijn taal niet en hij de onze niet, alles is hier anders dan bij hem thuis, zou hij hier gelukkig zijn?” Al die dingen had ik ook al in de auto bedacht. Als Dick mijn vragen had gesteld had ik dezelfde antwoorden gegeven. En toch wilde ik het allemaal nog eens van hem horen. Hoeveel kinderen leven hier in dit land net zo als dat

kleine grijze ventje? Hoeveel worden er geboren die zo zullen leven? Kunnen we echt niks doen?

De volgende dag praatten we er nog eens met Yohanni over. Hij zei weer dat hij het jongetje te eten gaf, elke dag en dat hij verder niet wist wat er zou moeten gebeuren, en toen zwegen we er verder over.

Een paar weken later vertelde Yohanni dat het jongetje ziek was. De buurvrouw had iemand naar de vader van het kind gestuurd en die was komen kijken. Hij was heel boos geworden op de buurvrouw, hij had haar zelfs geslagen en gezegd dat zij zijn zoontje ziek had gemaakt. Toen had hij het jongetje meegenomen naar een toverdokter. Dat zijn dokters die niet alleen medicijnen geven maar ook bidden tot geesten. Twee dagen later was het jongetje dood. Ik moest huilen toen Yohanni het vertelde. Ik ging naar Dick en die stond op en legde zijn armen om me heen en zo stonden we een hele poos. Ik huilde van buiten en Dick huilde van binnen, zo gaat dat vaak bij mannen en vrouwen. We zeiden niks. En toen hebben we samen gebeden. We hadden er niks meer over te zeggen, maar we konden het wel aan God vertellen, want God kent dat jongetje en zelfs als er niemand op deze wereld echt van dat knulletje gehouden heeft, dan nog heeft God om hem gegeven. Sterker nog: nu hij dood is nu weet dat jongetje pas dat God van hem gehouden heeft en nog steeds van hem houdt. Eigenlijk is hij naar huis gegaan, naar zijn echte Vader, die hem niet laat verhongeren, nooit! Maar gek, toen dat jongetje was gestorven leek het opeens heel leeg hier in Rwanda de volgende dagen, alsof er iemand miste.

G. van Winsum, Ede

Partnergemeente in Roemenië

In 'Opbouw' van 6 december jl. heeft P.J. van Kampen een artikel geschreven, getiteld: „Wat te doen voor Oost-Europa?”. In dit artikel wees hij op het zo dikwijls langs elkaar heenwerken van allerlei (kerkelijke) comité's en organisaties die zich richten op hulpverlening aan broeders en zusters in Oost-Europa. In hetzelfde artikel riep hij de Edenaren op om te vertellen hoe zij inhoud hebben gegeven aan de relatie met een 'partner-gemeente' in Roemenië. Graag wil ik in het nu volgende artikel aan dit verzoek voldoen.

Inleiding

De Oosteuropacommissie van de NGK-Ede heeft al zo'n 25 jaar contacten in Hongarije en Roemenië. De laatste zes jaar kwam door de politieke ontwikkelingen in Roemenië het accent steeds meer op dit land te liggen. Tot voor twee jaar geleden waren de contacten zowel in Hongarije als in Roemenië voornamelijk gericht op individuele personen en gezinnen: predikanten, weduwen, zieken, bejaarden en grote gezinnen. Deze hulp, hoe waardevol ook, had voor ons het nadeel dat het niet zo makkelijk was om tot diepgaand persoonlijk contact te komen. Ons budget liet de hulp aan ca. 12 adressen toe. In de praktijk betekende dit dat bij een bezoek aan Hongarije en Roemenië je van hot naar her reisde om alle adressen te bezoeken. Je had gewoon de tijd en soms de mogelijkheid niet om wat langer op een bepaald adres te blijven. We vroegen ons af of we met deze vorm van hulpverlening op de goede weg waren. Zou het niet wenselijker zijn dat individuele personen of gezinnen in Nederland een persoonlijke relatie en zo mogelijk hulpverlening aangaan met iemand in Oost-Europa die dringend behoefte heeft aan hulp? Wat dat betreft zijn er volop mogelijkheden. Wij namen het besluit ons budget aan te wenden voor de hulp aan een kerkelijke gemeente in Roemenië. De gemeente in Roemenië waar wij een partnerschap mee wilden aangaan was niet helemaal onbekend voor ons. In de laatste vier jaar van het Ceaucescu-bewind is er contact geweest met de predikant van die gemeente. Dat was in die periode uiterst moeilijk. Bezoeken werden eenmaal per jaar gebracht en dat moest dan in het donker plaatsvinden. De inhoud van de brieven gaf ook heel summier informatie over het gezin en de gemeente. Na de revolutie in december 1989 werd voor het eerst openlijk contact mogelijk. Door ons werd toen de gedachte geopperd om met de gemeente van deze predikant een partnerschap aan te gaan. Dit voorstel werd door hen dankbaar aanvaard. De gemeente behoort tot het dorp Vâlureni (een plattelandsdorp dicht bij

Tirgu Mures). Het dorp telt ca 1200 inwoners, waarvan 700 Gereformeerd en tevens van Hongaarse afkomst is. We beperkten onze contacten tot die ene gemeente, nadat alle 'losse' contacten waren overgedragen aan gezinnen in Nederland.

UITGANGSPUNT EN DOEL: Op basis van **GELIJKWAARDIGHEID** een relatie aangaan met een **ZUSTERGEMEENTE** in Roemenië met als doel **ELKAAR TOT STEUN** te zijn op **GEESTELIJK** en **MATERIEEL** terrein.

Gelijkwaardigheid

Als broeders en zusters in Jezus Christus zijn wij met elkaar verbonden, levend vanuit Gods genade en dankbaar voor onze verlossing door Jezus Christus. Ondanks deze gemeenschappelijke basis is er bij ons vaak de onbedoelde neiging aanwezig om vanuit onze rijkdom aan mogelijkheden, bijv. op organisatorisch gebied, een superieure houding aan te nemen t.a.v. zaken die in onze ogen beter zouden kunnen. Het vereist zelfdiscipline om een zekere terughoudendheid in acht te nemen bij het leveren van commentaar. Wij moeten open staan voor de noden en behoeften van de partner-gemeente en luisteren naar wat de ander daarover zegt.

Zustergemeente

Bewust is gezocht naar een gemeente met een gereformeerde traditie. Immers bij partnerschap vindt in de wederzijdse contacten uitwisseling plaats van geloofsachtergrond en geloofsbeleving. Wederzijdse herkenning daarvan is heel belangrijk voor de verdieping van relaties, met name als daarbij ook de jeugd is betrokken.

Elkaar tot steun zijn

Dit lijkt vreemd omdat dikwijls de indruk bestaat dat t.a.v. Oost-Europa de steun in één richting gaat en wel naar de partnergemeente. Onze ervaring is dat door de wederzijdse persoonlijke contacten en het gebed voor elkaar in de erediensten, in Ede een verrijking van het gemeentelven is ontstaan. Enkele voorbeelden:

- Er is op heel persoonlijke wijze liefde ontstaan voor de partnergemeente; men is betrokken bij de concrete nood (geestelijke en materiële) en heeft sterke behoefte te helpen.
- Als jongere leer je te vertellen hoe je het christelijk geloof in het westen beleeft en inhoud geeft; omgekeerd doet dat ook de Roemeense jongere.
- De dankbaarheid voor alle vrijheid en rijkdom die wij in Nederland hebben wordt groter; de vanzelfsprekendheid van veel materiële verworvenheden wordt minder.
- Men leert in de wederzijdse contac-

ten een groot invoelingsvermogen te ontwikkelen.

– De behoefte om zelf contacten te leggen, dus buiten de Oosteuropacommissie om, neemt toe. Voorbeeld: Een groep van 16 jongeren heeft in 1990 een bezoek gebracht aan Vâlureni. In 1991 waren dat 25 jongeren. Voor de zomer van 1992 staat opnieuw een reis op het programma. Na de eerste maal in 1990 is en wordt op eigen initiatief door de jeugd zelf een reis georganiseerd met een inhoudelijk goed geestelijk programma.

Hulp op geestelijk terrein

Na de revolutie in Roemenië (december 1989) heeft de kerk na 40 jaar weer de vrijheid gekregen om zich te ontwikkelen. Echter, men weet vaak niet hoe daar invulling aan te geven. Op geestelijk terrein zagen wij drie mogelijkheden om hulp te bieden:

1. Geven van voldoende geestelijke lectuur (bijbels, kinderbijbels, gezangboeken, catechisatieboekjes, werkmap materiaal voor jeugdclubs).
2. Mogelijkheden bieden voor gemeentepopbouw. Met de predikant en de kerkeraad in Vâlureni is gesproken over de vraag hoe zij denken over gemeentepopbouw en of zij de behoefte hebben daaraan invulling te geven. Zo ja, op welke wijze? In het geval van onze partnergemeente bleek dat de mogelijkheden die de predikant had, heel beperkt waren. Oorzaken:
 - de predikant had geen vervoermiddel. Bezoeken werden te voet afgelegd. Daarin is inmiddels voorzien door het geven van een fiets;
 - om in het levensonderhoud van het gezin te voorzien, moest de predikantsvrouw een fulltime baan in een fabriek vervullen. De predikant moest daardoor bijna altijd thuis blijven om op zijn 3 kinderen (jongste 5 jaar) te passen. De kerk van Ede heeft het voorstel gedaan om het salaris van de predikantsvrouw voor haar rekening te nemen, zodat zij ontslag kon nemen. De pastorie werd zo weer 'open' voor de gemeente en de predikant kreeg veel meer ruimte voor activiteiten in de gemeente. Dit voorstel is dankbaar aanvaard door de predikant, zijn vrouw en de kerkeraad in Vâlureni.
3. Voor wat betreft het ontwikkelen van activiteiten in de partnergemeente, is de predikant en zijn vrouw in april vorig jaar op uitnodiging in Ede geweest. De achterliggende reden was tweeledig. Ten eerste wilden we hen laten kennismaken met de gemeente in Ede. Ten tweede wilden we hen laten kennisnemen van verschillende zaken in het gemeentewerk die tot voor kort in Roemenië onmogelijk waren, zoals het jeugdwerk, catechisa-

tie aan ouderen, huisbezoek, zusterhulp en evangelisatie. Tevens wilden we hen wijzen op het feit dat in Nederland i.c. Ede, veel activiteiten zijn gedelegeerd aan gemeenteleden. In Roemenië komt bijna al het werk in de gemeente op de schouders van de predikant neer.

Hulp op materieel terrein

De materiële hulp die Ede biedt is afhankelijk van wat door de partnergemeente wordt gevraagd. Er wordt bezien in hoeverre wij aan de verzoeken kunnen voldoen. Soms waren de hulpvragen dermate financieel zwaar dat in enkele gevallen spontaan financiële bijstand geboden is door zustergemeenten en een stichting.

Ten behoeve van de uitbreiding van de wederzijdse contacten zijn er na de revolutie tot dusver vijf bezoeken gebracht. Een bezoek wordt vooraf aangekondigd en de vraag wordt gesteld aan welke goederen behoefte bestaat. Dit betekende voor 1990 dat vnl. kleding, levensmiddelen en medicijnen werden meegenomen (totaal 20 ton). Voor 1991 was er sprake van een aanzienlijke uitbreiding van materiële hulp. Oorzaken:

1. Ten behoeve van de gemeenteopbouw besloot de partnergemeente een gemeentenzaal te bouwen voor op te starten jeugdclubs en andere bijeenkomsten. Dit betekende voor ons het meenemen van allerlei goederen die in Roemenië niet of nauwelijks te krijgen zijn, zoals pvc-buizen, electr. draad, schakelaars, stopcontacten, tl-buizen, gloeilampen, spijkers, een elektrische zaag om van boomstammen planken en balken te kunnen zagen, een elektronisch orgel, enz.
2. Opnieuw kleding, levensmiddelen die bijna niet te krijgen zijn en medicijnen (aspirines, multivitaminen en antibiotica).
3. Daarnaast kregen we het verzoek om pootaardappelen mee te nemen en zo mogelijk een tractor. Rondom de jaarwisseling 1991/1992 bleek er sprake van te zijn dat de boeren weer een stukje grond voor eigen gebruik zouden krijgen. Echter, landbouwwerktuigen, poot- en zaaigoed ontbreken. Na enig aarzelen heeft Ede toch besloten dit soort hulp te bieden omdat dit structurele hulp voor langere termijn voor de hele dorpsgemeenschap kan betekenen. In december konden wij met behulp van enkele zustergemeenten en een stichting een tractor en 2 ton pootaardappelen wegbrengen. Vooraf hebben wij hen de suggestie aan de hand gedaan een landbouwcoöperatie te vormen om verdelingsproblemen te voorkomen. Gebleken is dat het woord 'coöperatie' zwaar beladen is in Roemenië en misschien ook in andere Oosteuropese landen. Beter is het woord inkoop- en verkoopvereniging te noemen. Ten behoeve van een eventuele vorming van een landbouwcoöperatie hebben wij hen de statuten (in de Hongaarse taal vertaald) van een landbouwcoöperatie in Nederland toegezonden.

De ervaring heeft geleerd dat momenteel de structurele kaders ontbreken om grote hoeveelheden goederen zonder problemen te kunnen verdelen. Daarvoor zijn regels nodig die men zelf door schade en schande moet leren ontwikkelen. Eén van de mogelijkheden is het benoemen van een aantal diakenen die de speciale zorg voor de armen en ouderen op zich nemen. In Vâlureni heeft men tot dusver geen diakenen gekend. Daarnaast, buiten het directe kerkewerk om, zou men kunnen werken aan regels zoals de statuten van een landbouwcoöperatie.

Evaluatie

De contacten die er nu zijn met de partnergemeente, zijn niet meer weg te denken.

— Op uitgebreide schaal vindt correspondentie plaats tussen 'hun' en 'onze' jongeren.

— Meerdere gemeenteleden in Ede besluiten op eigen initiatief een bezoek te brengen aan de partnergemeente.

— Door de jongerencontacten in de zomer van 1990 en 1991 is zo'n goed geestelijk contact gegroeid, dat de predikant in Vâlureni wenst dat dit elk jaar plaatsvindt. Het heeft zeer stimulerend gewerkt op zijn jeugd die volgens hem in meerdere opzichten de ouderen ten voorbeeld is, zoals bijv. in bijbelstudie en geen sterke drank gebruiken.

— De ouderen in Vâlureni verbazen zich over de offervaardigheid van een 'verre' gemeente in Nederland. Dit geeft hen, volgens de predikant, een stuk geestelijke veerkracht en de bereidheid de handen uit de mouwen te steken door op vrijwillige basis te bouwen aan de gemeentenzaal en daarvoor ook financieel bij te dragen.

— Onkerkelijke dorpingen komen tijdens bezoeken naar onze gemeenteleden toe om hen te bedanken voor de pakketten die ook zij ontvangen mochten. Wij zorgen er namelijk voor dat voedselpakketten of pakketten voor kinderen, niet alleen bestemd zijn voor de leden van de kerk, maar dat alle dorpingen, 'Hongaar', Roemeen of zigeuner, kerkelijk en onkerkelijk pakketten van gelijke inhoud ontvangen. In een klein dorp, waar etnische tegenstellingen bestaan, is het gevaar groot dat de tegenstellingen aangescherpt worden door een ongelijke behandeling. Dat kan de bedoeling van hulpverlening niet zijn.

Kortom, er is een proces gaande van wederzijdse kennismaking en verdieping van contacten, die naar alle partijen toe heel zegenrijk werkt. Indien u mocht besluiten om ook in contact te treden met een partnergemeente in Roemenië, dan kan de heer Rohaan van de Ned.Herv.Kerk in Zwolle u daarover nader informeren. Hij heeft een centraal informatiesysteem van de Geref.Kerken in Roemenië, wat hun behoeften zijn en welke gemeenten reeds een partnerschap hebben met een kerkelijke gemeente

in Nederland. Zijn adres is: Meidoornlaan 3, 8024 AW Zwolle, tel. 038-539490.

In het artikel van P.J. van Kampen is ook de behoefte naar voren gekomen aan een centraal coördinatiepunt. Iemand die het aanbod van goederen van overal uit het land registreert en vervolgens probeert aan de verzoeken van verschillende oosteuropacommissies om bepaalde goederen, te voldoen. Als coördinator voor dit doel stelt zich beschikbaar:

J. ter Velde, Anna van Burenlaan 17, 6713 NH Ede, tel. 08380-14779.

De goederen die aangeboden kunnen worden zijn ongelimiteerd. Dat kan variëren van schoolmeubilair tot een partij blikgroente. Het is niet de bedoeling dat u de spullen die u beschikbaar wilt stellen naar Ede brengt, maar dat u aangeeft wat u te bieden heeft. Eventuele vragers naar deze goederen zullen dan met u in contact worden gebracht.

Op dezelfde wijze zouden zo ook gezamenlijke transporten te organiseren zijn.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

1992

21 maart

Jaarvergadering Opbouw

4 april

Ontmoetingsdag Chr. Geref.-Ned. Geref. ambtsdragers en belangstellenden te Emmeloord

11 april

Landelijke Ontmoetingsdag te Barneveld

16 mei

Jaarvergadering SOS (Steun Oost Soemba) te Amersfoort

19 mei

Predikantenkonferentie te Apeldoorn

23 mei

Ouderlingenkongres te Utrecht

17 sept.

Vrouwenkontaktdag te Bunschoten-Spakenburg

A. Troost, Amsterdam

Onderhoud van onze leesbril

In Opbouw van 27 september jl. eindigde de heer Verheij uit Delft zijn artikel met een opmerking over „Het periodieke onderhoud van onze leesbrillen”. Hij had ook een ‘wensdroom’ over een „bijdrage van de wetenschappelijk theologie” ten behoeve van dat onderhoud. Graag wil ik trachten een klein beetje die wensdroom in vervulling te laten gaan, want ook ik ben van mening dat genoemd onderhoud hard nodig is. Zelfs zou ik willen spreken van achterstallig onderhoud.

1. De Bijbel is geen theologisch boek

De wensdroom van br. Verheij stond in verband met zijn bestrijding van diverse andere artikelen in Opbouw over de zogenaamde ‘bijbelse chronologie’. Zelf weet ik daar niet veel van en ik kan de desbetreffende betogen ook niet beoordelen. Alleen heb ik een *intuïtief ongeloof* ten aanzien van wat de andere auteurs daarover in Opbouw schreven, en verder vind ik die zgn. ‘bijbelse chronologie’ niet interessant. Ik lig er bepaald niet wakker van. Maar dat het bij velen op dit punt schort aan de leesbril die men op heeft bij het lezen van de Schrift, daarin heeft de heer Verheij m.i. groot gelijk. Althans indien men in ernst meent te moeten spreken van een ‘bijbelse chronologie’. M.i. bestaat die niet, evenmin als bijbelse dogmatiek, of bijbelse pneumatologie, of bijbelse christologie, of ook de zgn. theologie van Paulus, van Johannes, enz. Dat wil ik nu toelichten.

Het woord ‘dogmatiek’ is, zoals zoveel woorden in ons kerkelijk spraakgebruik, meerzinnig. Het wordt soms gebruikt in de zin van ‘dogma’, een woord dat evenals ‘symbool’ een ander woord is voor confessie of geloofsuitspraak van een kerk. Maar ‘dogmatiek’ kan ook gebruikt worden in de letterlijke zin, nl. als de naam voor een onderdeel van de wetenschappelijke theologie. Dogmatiek staat dan in een forse rij van vakken, naast bv. exegese, kerkrecht, hermeneutiek, homiletiek (predikkunde), symboliek, misologie, enz.

Nu wil ik beslissend niet een benepen ‘taalpurist’ zijn die wel eens het goed recht vergeet van het eigen karakter en de eigen waarde van de *omgangstaal naast wetenschappelijke taal*. Als iemand dus spreekt over ‘bijbelse theologie’ dan kan daarmee best iets goeds bedoeld zijn. Maar als we, wat in een bepaalde context óók zijn goed recht heeft, in wetenschappelijk verantwoorde terminologie willen spreken, dan moeten we zeggen dat er eigenlijk geen bijbelse theologie (in de zin van in de Bijbel voorkomende theologie) bestaat, ook geen bijbelse chronologie, geen bijbels kerkrecht, bijbelse exegese, bijbelse poimeniek, homiletiek, catechetiek, geen theolo-

gie van Jesaja of christologie van Marcus, enz. enz. Dit om de oude en bekende reden dat de Bijbel geen wetenschappelijk boek is, ook *niet een theologisch boek*. De bijbel is niet en bevat niet een (wetenschappelijke) theologie.

2. Gevaarlijke slordigheid

Natuurlijk weet ik wel dat onze omgangstaal in dezen wat ‘slordig’ is. Dikwijls, en met name in orthodoxe kringen ofschoon ook daarbuiten, horen we dat iemand ‘theologisch’ zegt, als men ‘bijbels’ bedoelt, of omgekeerd: men bedoelt te zeggen dat iets ‘theologisch verantwoord’ is, als men bedoelt dat het bijbels verantwoord is. Bijbel, geloof en theologie worden niet altijd helder en bewust onderscheiden, en deze woorden worden dan door en voor elkaar gebruikt.

Er zijn ook nog altijd velen, vooral dominees, die hier luchtig overheen lopen met de opmerking dat dit maar een zaak van terminologie is, waar je niet te zwaar aan moet tillen. Zo belangrijk is dat niet, zegt men dan. Met dit laatste ben ik het beslist oneens. Deze zaak is m.i. van direct en groot praktisch-kerkelijk belang. Tal van twisten en scheuringen hingen, en hangen nog steeds, hiermee samen. Vanwege die funeste gevolgen voor onze kerkelijke praktijk van bovengenoemde slordigheid, verdient het op ons huidige Westerse cultuurniveau, aanbeveling in ons kerkelijk spraakgebruik *theologie en Bijbel* goed en consequent van elkaar te onderscheiden, evenals *confessie* (= geloofs-belijdenis) en *theologie*. Maar ook bijbel en confessie, want die zijn ook niet zonder meer gelijklopend. Bijbel, geloof, confessie en theologie, dat zijn de begrippen waarom het in dit artikel gaat. Het gaat over hun verschil en over hun samenhang, over hun onderlinge afhankelijkheid en onafhankelijkheid.

3. Leesbrillen

Het maakt een groot verschil bij het lezen van de Bijbel en van de confessie welke leesbril we op hebben. Om een paar voorbeeldjes te noemen: met een joodse bril op lees je Jesaja 53 anders dan met een christelijke bril, met een wettische bril op lees je de Bijbel (bijv. over al dan niet vrouwen in het ambt) anders dan met een evangelische bril, met een wetenschappelijk-historische bril lees je de Evangelieën anders dan met een geloofsbril op, enz.

4. Uitvinding van de wetenschappelijke bril

In onze Westerse cultuur is er van meet af, d.w.z. sedert de culturele explosie in de zesde en vijfde eeuw voor Christus in Griekenland, door filosofen een bepaalde bril geslepen.

Velen zouden die bril het liefst altijd willen ophebben om alles in heel het leven daardoor te bezien. Die bril was een min of meer wetenschappelijke bril, het kijkglas dat de pas ontstane wetenschap had geslepen. Eeuwenlang bleef dit nog een hobby van een elite, maar toch, reeds in de eerste eeuwen na het begin onzer jaartelling werd deze hang naar een wetenschappelijke ziens- en levenswijze al wijd verbreid door de zgn. volksfilosofieën van de Stoïcijnen en de Epikureërs, die ook in Hand. 17:18 genoemd worden. Pas in de achttiende eeuw verbreidde zich die zgn. ‘Verlichting’ (van het verstand door de wetenschap) onder een veel groter publiek, terwijl de zgn. popularisering der wetenschappen in onze eeuw vrijwel iedereen in aanraking brengt met dit virus. Dit virus is de neiging, gewoonte of het ideaal om alles het liefst ‘wetenschappelijk’ te bekijken. Men meent dan dat aldus verkregen kennis veel betrouwbaarder is dan het emotioneel geladen, niet op dieper denken maar simpel op fragmentarisch waarnemen berustende spontane weten.

5. Kennis en mening

De eerste generaties van wetenschappers, voornamelijk filosofen, hebben die kwestie van de leesbrillen nog scherp en duidelijk gesteld. Ze maakten een heldere onderscheiding tussen kennis en ‘mening’. *Eigenlijke en echte kennis* noemden ze met een apart woord, nl. *epistèmè*, waarmee dit soort kennis onderscheiden werd van de kennis in de zgn. ‘*mening*’ (Grieks: *dokè* of *dogma*), dus ‘geloof’. Een mening berust op onbetrouwbare, bedrieglijke ogenschijn, maar echte kennis (*epistèmè*) berust op zuiver denken. Hiermee was de populaire tegenstelling geboren van de vastheid en zekerheid van kennis die door *denken* verkregen werd en de onzekere mening die slechts het resultaat is van menen of geloven, op grond van wat je ziet of hebt horen zeggen.

Ieder weet dat deze tegenstelling sindsdien nooit meer verdwenen is uit onze cultuur. Vandaar dat de Catechismus bij de verklaring van wat geloven is, spreekt over „een *stellig weten of kennis*”, als een *wezenstrek* van het geloof. Dat ging destijds al, evenals nu nog, tegen het populaire spraakgebruik in, dat ieder van ons in de dagelijkse omgangstaal bezigt, bv. wanneer we zeggen: „ik weet het niet zeker, maar ik geloof van wel”.

Nu is echter in onze eeuw die optimistische zekerheid van het DENKEN in de crisis geraakt. De wetenschap is wel niet zo heel veel, maar toch echt wel iets, bescheidener geworden in onze tijd. Omdat echter in kerkelijke en theologische kringen het geloof zelden helder wordt onderscheiden van theologische wetenschap, deelt

ook dat geloof vaak in de onzekerheid en veranderlijkheid die aan de wetenschap eigen is. Een theoloog zou tegenwoordig een boek kunnen schrijven over 'de onzekerheid des geloofs', terwijl in het begin van onze eeuw een theoloog als H. Bavinck nog een veelgelezen brochure kon schrijven over 'de zekerheid des geloofs'. De geloofskennis is een subjectieve 'ervaring' of 'mening' geworden die nooit mag worden voorgedragen als een getuigenis van *De Waarheid*.

Anders-gelovigen heten dan ook vaak 'andersdenkenden'. Geloven is in ons populaire spraakgebruik 'denken' geworden, en in dat denken zijn graden van juistheid en betrouwbaarheid: wetenschappelijk denken is van hogere kwaliteit dan het populaire denken van 'het volk', theologie is een beter soort geloof, theologische kennis een meer betrouwbare of hogere geloofskennis.

6. Wat is (menselijk) geloven?

We horen steeds vaker, en wel van uiteenlopende kanten, dat in ons kerkelijk geloofsleven sprake is van veel resten der oude scholastiek, waarvan één der kenmerken is dat ze een oud-rationalistische inslag heeft. Naar mijn mening is dat verwijt juist. Alvorens daar nader op in te gaan, geef ik daarvan eerst een voorbeeld.

Eén klein voorbeeldje van het traditioneel-scholastisch erfgoed dat in de reformatorische confessie en theologie is blijven voortbestaan, en van daaruit ook voorkomt in de prediking, is de visie op de aard van het geloof. Zeer bekend is onder ons de omschrijving van de Catechismus, zondag 7. Wat is een waar geloof? Antwoord: „niet alleen een *stellig weten* of *kennis*... maar ook een vast vertrouwen... in mijn hart...” enz. Zo althans de vertaling van Dr. A. Kuyper (of Rutgers) in zijn klassiek geworden uitgave van 'De Drie Formulieren'.

7. Zeker weten

Kuyper maakte met de geciteerde woorden een ietwat vrije, interpreterende vertaling. Want er staat eigenlijk: een zeker weten en een zeker (in de zin van vast en hartelijk) vertrouwen. Deze gedachtengang, zowel in het oorspronkelijke als in de vertaling van Kuyper, sluit aan bij de vóórreformatorische theologie. Ten dele terecht, ten dele niet terecht, zoals ik in het vervolg hoop aan te tonen. Wie wat afweet van de traditionele rooms-katholieke theologische beschouwingen over de aard van het geloof, weet dat er in de literatuur van de beide hoofdstromingen (Franciscanen en Dominicanen) een enorme discussie is geweest over de betekenis van dat woordje 'zeker' (Lat. *certa*). En ook over de gecompliceerde samenstelling van diverse factoren die

tesamen het geloven als *menselijke activiteit* uitmaken.

8. Filosofie in de theologie

Wanneer men zich echter enigermate een beetje wijsgerige kennis en 'feeling' heeft eigen gemaakt, dan wordt het ons spoedig duidelijk dat die eeuwenlange theologische discussies over wat geloof nu 'eigenlijk' naar zijn 'natuur' of 'wezensaard' is, altijd, en zelfs noodzakelijkerwijs, uitgingen van een bepaalde filosofische theorie. En wel van een *antropologische* (dus: wijsgerige) schematiek aangaande de menselijke structuur, eigenschappen of mogelijkheden, en ook aangaande verschillende 'delen' van de 'ziel'. Zo wordt ook de *theologische* discussie over de aard van het geloof meestal *onopgemerkt* tot een filosofisch-antropologisch debat. De uit de Griekse filosofie door de scholastiek *onkritisch* en als *vanzelfsprekend* overgenomen schema's zijn dan hoofdzakelijk die van verstand en hart, verstand en gevoel ('affecten'), verstand en wil.

In het oude dominicaanse denken ziet men het geloof als een beweging naar God toe, waarin al de genoemde menselijke mogelijkheden en deugden bijeen gemengd zijn. Maar wel staat daarin het verstandelijke element steeds op de voorgrond.

9. Thomas van Aquino en de scholastiek

De Rooms-Katholieke theologie is in belangrijke mate gevormd door Thomas van Aquino, en zijn invloed is tot op de huidige dag enorm. In alle theologie, ook in de Lutherse en Gereformeerde dogmatiek.

Ook over de aard van het geloof heeft Thomas uitvoerig geschreven. Hij heeft zich wel eens (eenzijdiger dan zijn totale opvatting) over het geloof zo uitgedrukt, dat het geloof een *verstandelijke aangelegenheid* is („fides est aliquid rationis”), die door de deugd der liefde *vervolmaakt* wordt.

De moderne personalistische stromingen in de rooms-katholieke theologie hebben wel een aanzienlijk andere benadering van deze problematiek, maar blijven toch in dezelfde antropologische probleemstellingen bevangen. Ook daar is het geloof in wezen '*kennis*', zij het dan een 'bovennatuurlijke' kennis met een méér dan rationele, nl. een bovennatuurlijke, inhoud. Maar de *geloofszekerheid* blijft als zodanig een rationele, *verstandelijke zekerheid*.

10. Antropologie

Het zal duidelijk zijn dat in de hierboven weergegeven gedachten een poging is gedaan om het geloof nader te 'definieren'. Men probeert er de meest wezenlijke trekken van aan te wijzen. Met behulp waarvan? We zagen al:

verstandelijke zekerheid, hartelijk gevoel, vertrouwen, liefde, waren in de scholastische theologie veel voorkomende hulpmiddelen om aan te duiden waarom het eigenlijk ging in 'geloven'. Geloven moest, althans in de theologie, *gedefinieerd* worden en dat moest uiteraard in termen van menselijke mogelijkheden, menselijke functies. En die menselijke functies waren hoofdzakelijk die van verstand en wil. Alles wat er nog meer te noemen is, werd bij één van die beide, of soms bij beide, ondergebracht. Men ging dus (en dat kan ook niet anders) uit van een antropologisch mensbeeld, d.w.z. van een wetenschappelijke mensbeschouwing waarin destijds 'rede' en 'wil' de hoofdonderscheiding was. Zo was het al in de voor-christelijke oudheid, en al spoedig kwam daar ook het 'gevoel', het zgn. 'affectieve' bij als een afzonderlijk 'vermogen' van de mens. Deze vóór-christelijke, filosofische mensbeschouwing ('antropologie') werd door de christelijke theologie vrijwel onkritisch uit het heersende filosofische spraakgebruik overgenomen en in de theologie gebruikt. Zo heeft men met deze hulp in de theologie geprobeerd het geloof te definiëren, nadat al veel eerder ook de leer van de goddelijke Drieëenheid en die van de twee naturen van Christus met dergelijke filosofische hulpmiddelen was omschreven in de diverse concilie-uitspraken en confessies. Hierop hoop ik in volgende artikelen nader in te gaan.

11. Geloof en theologie

Door dergelijke wijsgerig-antropologische denkpatronen werd impliciet het inzicht verduisterd in het *structurele verschil* tussen geloof en kennis. Later gebeurde hetzelfde met het *structurele verschil* tussen geloof en gevoel. Dat het geloof een *niet tot iets anders te herleiden*, een *geheel eigen-geaarde* menselijke functie of mogelijkheid is, was tot voor kort een onbekende gedachte.

Dat er verbanden tussen de menselijke functies zijn, is algemeen bekend. Zo is er ook verband tussen geloof en kennis, zonder dat het verschil tussen die twee verdwijnt. In het menselijk geloven zit inderdaad een kennis-element, zoals trouwens ook in alle andere bewuste menselijke activiteiten.

Maar wat gebeurt er nu als in dat kennis-element het *structurele verschil* tussen niet en wel theoretisch kennen, tussen praktische en wetenschappelijke kennis, over het hoofd gezien wordt? Dan wordt het praktische kennis-element dat om zo te zeggen een *natuurlijk onderdeel* is van het menselijk geloven, ongemerkt *vereenzelvigd* met de wetenschappelijke, theoretische theologie. Als dat dan bovendien gecombineerd wordt met

het niet zien van de geheel eigen en onherleidbare aard van het geloof, en daardoor 'geloofen' gezien wordt als een samenstelling uit kennis en nog wat (gevoel, vertrouwen, liefde, etc.), dan ligt het voor de hand dat men ook het verschil tussen geloof en theologie niet scherp meer kan zien.

Dit ligt geheel in de lijn van de Grieks-Romeinse traditie die steeds meer het aanvankelijk zo duidelijke onderscheid tussen niet- en wel theoretische kennis steeds meer interpreteerde als een *minder of meer nauwkeurig en betrouwbaar* kennen.

Onbedoeld, maar met ernstige en eeuwenlange gevolgen voor de beleving van het geloof en van het kerk-zijn, werd zodoende de theologische kennis der 'godgeleerden' en der 'schriftgeleerden' van *betere* (in plaats van *andere*) kwaliteit en van *hogere* (in plaats van *andere*) waarde geacht dan de geloofskennis van de gewone gemeenteleden. Een *geestelijk gevaar* waaraan ook protestantse ambtsdragers vaak niet kunnen ontkomen. Dikwijls zijn ze ook bescheiden genoeg om het zelf niet in de gaten te hebben. Anders dan de katholieke theologen, die in de genoemde vereenzelvingen geen gevaar zien, maar juist een garantie voor de leerzuiverheid van de kerk.

12. Theologische leesbrillen

Als regel (waarop uitzonderingen mogelijk moeten zijn) dient een predikant m.i. twee verschillende leesbrillen te gebruiken om *als wetenschapper* zijn (toekomstige) ambtsbediening te kunnen ondersteunen. Een filosofische en een theologische leesbril. Een theoloog moet veel (goede) filosofie gestudeerd hebben om de *onvermijdelijke* filosofie in zijn theologie te kunnen herkennen. En een dominee moet veel (goede) theologie gestudeerd hebben om de theologie als zodanig *buiten* zijn kerkelijke prediking en pastoraat te kunnen houden. Ook hierover in het vervolg nog meer, hoop ik.

In de komende nummers (o.a.):

D. Holwerda, Mozes en Jezus Christus
K. Holwerda, Het verzegelde boek
Nes van Hulzen, Wat één mens vermag
Theo Jansen, Magnetisme
J.H. Klein, Christus in het kerklied

Klaas Holwerda, Winsum

Het boek van het leven

(Openbaring 13, 8)

Ps. 69,29; Fil. 4,3

Een aantal keren kom je het tegen in de Schriften

Openb. 3,5; 13,8 17,8; 20,12.15 21,27

Het boek van het leven

En je moet er wat voor in die Schriften willen bladeren om een antwoord te vinden op de vraag wat voor een boek dat is en welke namen daarin opgetekend staan. In het laatste boek uit die Schriften staat in een half vers eigenlijk alles bijeen wat kenmerkend is voor dat boek van het leven:

Openb. 13,8

*en hem (het beest) aanbidden
zullen allen die op de aarde
wonen
van wie de naam
sinds de grondlegging van de
wereld
niet geschreven is
in het boek van het leven
van het lam dat geslacht is.*

Openb. 13,8; 21,27

Het *leven* waaraan dat boek van het leven zijn naam ontleent, is te danken aan een *geslacht lam*.

Exod. 12,42

Dat leidt de gedachten naar de nacht van de uittocht.

Exod. 12,12.23; Exod. 12,12.23.27.29

Die nacht waarin de HEER door het land Egypte trekt en daar alle eerstgeborenen slaat.

Exod. 12,7.13.22-23

Alle eerstgeborenen behalve die in de huizen waar bloed van een *geslacht lam* aan de deurposten gestreken is.

Exod. 12,13

De HEER gaat de kinderen van Israël voorbij.

Exod. 12,23.27

De dood gaat hun deur voorbij.
De HEER heeft hen niet bestemd voor de dood.
Maar voor het leven.
Zij zijn niet ten dode opgeschreven.

Jes. 4,3

Maar *opgeschreven ten leven*.
Hun namen staan ingeschreven in het boek van het leven.
Vandaar die naam van dat boek: het boek van het leven.
De HEER heeft het in de nacht van de uittocht aangelegd.

Als dat zo is, dan valt alles wat de Schriften rondom dat boek vermelden ineens op zijn plaats. Over het

bestaan van dat boek bijvoorbeeld lees je pas voor het eerst na de uittocht.

Exod. 32,4.8; Exod. 32,10

Wanneer Israël de uittocht toeschrijft aan een gegoten kalf en de HEER uit boosheid daarover Israël alsnog wil vernietigen.

Deut. 9,14; 29,20; Exod. 32,10

Alsnog de naam van Israël *onder de hemel* wil uitwissen om dan maar Mozes tot een groot volk maken.

Exod. 32,11 Exod. 32,32

Mozes komt tussenbeide en ziet liever zijn eigen naam geschrappt uit het boek dat de HEER geschreven heeft.

Maar waar sprake is van het schrappen van namen, hebben we niet te doen met een bestand met namen dat voor eens en voor altijd vastligt.

Ps. 69,20; Ps. 69,29

Een psalmdichter in nood roept over zijn belagers uit:
laten zij *uit het boek van het leven worden uitgedelgd*
niet met de rechtvaardigen worden opgeschreven.
En de HEER laat Ezechiël over de leugenprofeten zeggen:

Ezech. 13,9

- tot de kring van mijn volk zullen zij niet behoren
in het boek van het huis Israël niet ingeschreven zijn
en in het land Israël niet komen.
Ingeschreven staan in het boek van het leven betekent met andere woorden:

behoren tot de kring van het volk van de HEER
en leven in het land van zijn belofte.

Het boek van het leven vormt de burgerlijke stand van Israël.
De burgerlijke stand van het volk van de HEER.

Die burgerlijke stand is altijd een momentopname.

1 Sam. 25,29

De *bundel van levenden* wisselt voortdurend van samenstelling door geboorte en sterven.
Welke namen opgetekend staan in het boek van het leven ligt niet voor eens en voor altijd vast.
Van eeuwigheid tot eeuwigheid.
Onherroepelijk.

Integendeel.

- Openb. 13,8; 17,8; Mat. 13,35; 25,34
Het boek van het leven is geschreven niet *bij*, maar *sinds* de grondlegging van de wereld.
- Joh. 17,24; Efez. 1,4; Hebr. 4,3; 9,26
En bij die grondlegging van de wereld moet je denken aan de uittocht uit Egypte.
- 1 Petr. 1,20
De uittocht is een daad van schepping.
- Gen. 1,9
Grond onder de voeten geschoven krijgen waar de wateren onder de hemel op één plaats samenvloeien.
- Exod. 14,16.22.29
Een gaan op het droge midden door de zee.
- Exod. 14,22.29; 15,8; Ps. 33,6-9
De HEER spreekt en het gestolde water van de Schelfzee staat muurvast.
- Openb. 13,8; 17,8
Het boek van het leven is geschreven *sinds* de grondlegging van de wereld.
- Exod. 12,42
Het ontleent zijn naam aan de nacht van de uittocht.
In die nacht is het aangelegd.
Sinds die nacht houdt de HEER een register bij van wie ten leven opgeschreven staan.
Een burgerlijke stand van zijn volk.
- Exod. 32,32-33
De HEER houdt het boek van het leven bij.
- Ps. 69,29
Hij kan namen schrappen.
- Deut. 9,14; 29,20
Namen uitwissen onder de hemel.
- Exod. 32,10.33; Exod. 32,4.8
Alsnog ten dode opschrijven wie de uittocht toeschrijven aan een gegoten kalf.
Een gewaarschuwd mens telt voor twee.

Maar er worden niet enkel namen geschrapt.
Er worden ook voortdurend namen bijgeschreven.
Wat een troost.
- 1 Tim. 2,4
De HEER wil dat alle mensen behouden worden.
En het aantal witte bladzijden in het boek van het leven is daarop berekend.
- Exod. 12,43-44.48
Een vreemdeling die onder Israël verblijft en het pascha wil meevieren wordt niets in de weg gelegd dan zich te laten besnijden.
- Exod. 12,48
Want wie zich eenmaal heeft laten besnijden geldt *als in het land geboren*.
- Efez. 2,12
De besnijdenis verleent burgerrecht in Israël aan wie van dat burgerrecht uitgesloten waren.
- Ps. 87,5
Van Sion heet het: ieder van hen is in haar geboren.
- Ps. 87,6
De HEER telt bij het opschrijven van de volken: deze is daar geboren.
- Jes. 4,3
In Jeruzalem ten leven opgeschreven.
- Ezech. 13,9
Bijgeschreven in het boek van het leven.
Wie besneden is rekent de HEER tot de kring van zijn volk.
- Ps. 87,3
De besnijdenis is een uittreksel uit de burgerlijke stand van de stad van God.

Mag je zo ook de doop niet zien?
- Col. 2,11-12
Als de besnijdenis van Christus.
Als een uittreksel uit de burgerlijke stand.
- Hebr. 12,22
Niet van het aardse, maar van het hemelse Jeruzalem.
De berg Sion.
De stad van de levende God.
De doop als bewijs van inschrijving in het boek van het leven.
- Hebr. 12,23
Een teken van opname in de gemeente van eerstgeborenen die staan *ingeschreven in de hemelen*.

Een gemeente van *eerstgeborenen*.
- Exod. 12,42
Weer die zinspeling op de nacht van de uittocht.
- Exod. 12,12.23; Exod. 12,12.23.27.29
Die nacht waarin de HEER door het land Egypte trekt en daar alle eerstgeborenen slaat.
- Exod. 12,7.13.22-23
Alle eerstgeborenen behalve die in de huizen waar bloed van een geslacht lam aan de deurposten gestreken is.
- Exod. 4,22
Daar al heet Israël de *eerstgeborene* van de HEER.
- Hebr. 12,23
Een gemeente van enkel eerstgeborenen.
- Jes. 4,3
Opgeschreven ten leven.
- Hebr. 12,23
Ingeschreven in de hemelen.
- Fil. 3,20
Allen die zich hebben laten dopen zijn *burgers van een rijk in de hemelen*.
- Efez. 2,12
Niet langer *uitgesloten van burgerrecht* in Israël.
Niet meer vreemd aan de beloften.
Niet meer zonder hoop en zonder God in de wereld.
- Efez. 2,13
Maar dichtbij gekomen door het bloed van Christus.
- 1 Cor. 5,7
Want *Christus is ons paaslam*.
- Luc. 9,31
Hij heeft de uittocht volbracht.
- Joh. 19,28.30
Die onvoltooide onderneming tot een goed einde gebracht.
Die aloude uittocht uit het huis van de dood vervuld.
- Joh. 8,36
Hij maakt ons werkelijk vrij.
- Exod. 12,27
Het is om zijn bloed dat de HEER ons spaart.
- Openb. 2,11; 20,6.14; 21,8; Exod. 12,13.23
De tweede dood gaat onze deur voorbij.
Als zijn bloed aan onze deurposten gestreken is.
- Mat. 10,32
Als wij Hem belijden voor de mensen.
Want dan zal Hij ook onze naam belijden voor zijn Vader in de hemelen.
- Openb. 3,5
En die zeker *niet uitwissen uit het boek van het leven*.
- Fil. 4,3
Dan mogen wij ook rustig van elkaar zeggen wat Paulus zegt van zijn medewerkers: dat onze namen staan opgetekend in het boek van het leven.
Dan weten wij ons niet ten dode opgeschreven.
- Jes. 4,3
Maar ten leven.
Zelfs in het uur van ons sterven.
- Mat. 22,32
Want de HEER is geen God van doden.

Marc. 12,27
Maar van levenden.

Luc. 20,38
Voor Hem leven zij allen.

Openb. 13,8; 17,8
Omdat hun namen opgetekend
staan in *het boek van het leven*.

Openb. 13,8; 21,27
Leven dat te danken is aan een
geslacht lam.

Openb. 13,8; 17,8
Het boek van het leven dat ge-
schreven is *sinds de grondlegging*
van de wereld.
Het boek van het leven dat bijge-
houden wordt al vanaf de uittocht
uit Egypte.

Boekbespreking

O. Mooiweer, Enschede

Joël en Amos

Ds. J. Westerink: 'JOËL EN AMOS – profeten van het recht van God' – Telos-boek. Uitgave van Buijten en Schipperheijn - Amsterdam – 110 pag. – f 17,50.
Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met de E.O. In het najaar van 1989 verzorgde Ds. Westerink, Chr. geref. predikant te Bunschoten-Spakenburg, namelijk een serie van dertien uitzendingen voor de E.O. over de profeten Joël en Amos. De teksten van deze radioprogramma's zijn onverkort in dit boek opgenomen, aangevuld met verschillende gespreksvragen.
Het lijkt mij een bruikbaar geschrift. De auteur doet voorzover ik kon nagaan recht aan de tekst in een weloverwogen exegese en laat zijn uitleg regelmatig uitmonden in opmerkingen van toepasselijke aard. Wij krijgen zo een goed inzicht in de betekenis en reikwijdte van de boodschap van beide profeten. Het verschil tussen beide profetische boeken wordt goed getaxeerd. Heel mooi memoreert Westerink op pag. 19, dat de profetie net als een schilderij is waarop een landschap op één doek is afgebeeld, terwijl in werkelijkheid de verschillende onderdelen van dat landschap heel ver uit elkaar kunnen liggen. We noteren verschillende treffende opmerkingen zoals: „Gnade is geen reken-sommetje of verstandelijke conclusie”

(p.22). „Wat we in Joël 2 lezen, is niet alleen het rijkste aanbod van de genade waarmee de Heere tot zijn volk komt. Het is ook het laatste aanbod.” (p.31). „Het goed hebben is lang niet altijd hetzelfde als Gød hebben” (p.60). De schrijver bedient zich van een eenvoudige stijl, die de lezer aanspreekt. Wat onze kritiek betreft het volgende: Pim van der Hoff begint zijn 'Woord Vooraf' met: „Luidt niet een oud gezegde: Genade is geen erfgoed”. Wij vragen ons af of we daarmee kunnen instemmen. *Geloof* is geen erfgoed, maar *genade m.i. wèl*. De Here God werkt in de lijn van de geslachten! Je erft genade via een godvrezende opvoeding en een continue zuivere Woordverkondiging! De auteur gebruikt vaak de naam Heere terwijl er staat: HEERE. Het verschil is echter, dat het bij de ene naam gaat over Gods superioriteit terwijl de andere naam spreekt van Gods loyaliteit. In dit boek komt te weinig het appèl op de belofte uit de verf. Dat is te betreuren. Verder citeert mijn collega nogal vaak uit de Oude Psalmberijming waardoor zijn betoog teveel gaat lijken op een preek. Maar dit alles doet niets af van mijn grote waardering voor wat Ds. Westerink ons in dit boek biedt. Daarom resulteert deze bespreking in een hartelijke aanbeveling!

Leven door het geloof

Abraham als getuige en voorbeeld voor vandaag.

David Prior, een engelse broeder, had grote zorgen. „Ik kan me één voelen met Abraham, die zijn pelgrimage begon toen God in zijn leven binnentrad” schrijft hij in de inleiding van het boek waarvan de titel hierboven staat. Hij ervoer dat veel christenen hun geloof op het koninkrijk van God richtten en zeiden te leven door het geloof. Maar hoe is dat dan? Daar kreeg hij zelden nadere uitleg over. Om toch verder te komen verdiepte hij zich in de geschiedenissen, beschreven in het boek Genesis, hoofdstukken 14 t/m 25. Waarom juist in die? Wel, door de jaren heen is Abraham, deze oudtestamentische figuur, een bron voor bevestiging voor mij geweest, zo lezen we, een bron die me richting gaf en me op koers hield. En ook „Nu er zoveel verschillende soorten van geloof op de markt zijn, is het belangrijk om terug te keren tot degene die de *vader van alle gelovigen* (Rom. 4:11) wordt genoemd, zodat we ons een zuiver *bijbels* begrip vormen van wat leven door het geloof wil zeggen” (8).

Samen met mede-christenen ging Prior in een bijbelkring genoemde hoofdstukken bespreken; daarbij gingen ze ook na wat de Schrift op andere plaatsen over Abrahams geloof zegt. Uit dat gezamenlijke overleg ontstond het boek. In een 12-tal hoofdstukken is besproken hoe Abraham Gods stem verstond, gehoorzaam op weg ging, soms ook eigen gekozen (verkeerde)

wegen insloeg en zo in de loop van de tijd heeft ervaren dat zijn omgang met de HERE intiemer werd. Want het geloof (kunnen we niet beter zeggen het geloven?) kreeg hoe langer hoe meer inhoud in de eigentijdse situatie en in concrete, veelal praktische omstandigheden. Als wij daarover spreken en 'het verbond' 'verbondsverkeer' noemen is dat voor ons vanzelfsprekend, maar Prior omschrijft het anders (maar daarover straks nog meer). Terecht staat er op de achterkant van de omslag dat de auteur aan de hand van verfrissende bijbelstudies laat zien dat de God van Abraham ook vandaag nog Dezelfde is. Prior tekent Abrahams leven met zijn vallen en opstaan, zijn vreugden, maar ook zijn kleinheid, zijn zonden en chicanes en dat kan ons vandaag helpen om in vreugdevolle afhankelijkheid van God te leven. Omdat het, net als bij Abraham *God is die ons roept*.

Prior is 'evangelical'-predikant geweest, verbonden aan een Anglicaanse gemeente in Londen; momenteel werkt hij in Amerika.

Je merkt bij het lezen van zijn boek (en wat is het vlot geschreven!) dat het Schriftgetrouw is, dat het met eerbied over God spreekt. Hij openbaarde zich toen zó dat Abraham Hem steeds beter leerde kennen. Wij mogen ons met deze patriarch verblijden, omdat Hij dat nu nóg doet, zij het op andere wijze. Er is voortgang in de openbaring uit de Schriften af te lezen. Wel kom je steeds weer te staan voor een zekere accentuering van de eigen *geloofsbeleving*. Het werk van onze Heer staat niet op de voorgrond, evenmin als dat van de Heilige Geest, die ons leert de weg van het heil te zoeken. Om enige indruk te geven van dat gericht zijn op eigen geloven, meer dan op Gods werk in deze tijd voor Zijn gemeente zou ik veel citaten kunnen geven: ik beperk me echter tot één en wel uit het hoofdstuk dat handelt over „Omgaan met twijfel” (pag. 48/49.):

„Leven door het geloof betekent ook leven met twijfel en vrees. Maar op dit punt aangekomen moeten we een duidelijk onderscheid maken: twijfel en vrees zijn weliswaar nodig voor de ontwikkeling van ons geloof, maar er schuilt geen deugd in. God moest Abraham met zijn twijfels confronteren en hem bevelen niet bang te zijn. Hoezeer het ook waar mag zijn dat onze gevoelens van twijfel en vrees een springplank vormen voor positief geloof, het betekent niet dat we over het hoofd moeten zien dat ze uiteindelijk geworteld zijn in ongelooft. We zullen daarom niet net doen alsof twijfel en angst niet bestaan, van onder de oppervlakte op ons loerend. Evenmin houden we onszelf voor de gek of geven we er aan toe. We kijken ze recht in de ogen, noemen ze bij hun ware naam, overmeesteren ze op gezag van de Heer – en gaan in geloof verder. Dit geloof is niet een kwestie

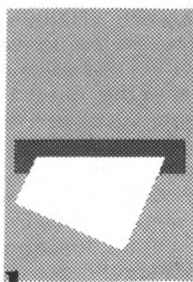

van positief denken tegenover negatieve gevoelens van twijfel en vrees; het is een persoonlijk vertrouwen in de Almachtige God, aanspraak maken op zijn hulp en bouwen op zijn beloften. Twijfel en vrees zijn de vijanden van het geloof".

De lezer zal mogelijk zeggen: is dit dan wel naar de gereformeerde leer? Dat is het niet, althans niet duidelijk, het komt uit de methodistische hoek, dus moet je het boek wel kritisch lezen. Ook dat heeft zijn eigen betekenis. Want we denken zo licht dat het koninkrijk van God zijn beperkingen heeft, in ons land, in Engeland en Duitsland bv. of in het gereformeerd zijn; dan ontgaat het ons dat in vele kerkformaties Zijn Naam geëerd wordt. Weliswaar is er gerede kans dat we ons verkijken op wat theologisch aan bod komt, maar dat is een heel anders chapter. In de heden-daagse theologie komt een grote afval van de HERE naar voren. Maar dat is niet zo in het besproken boek. We vinden daarin een duidelijk, praktisch en levend bijbelgebruik. Het is zelfs boeiend.

Mag ik het aanbevelen? Zeker, maar met enige reserve, dat is wel duidelijk.

Het boek is uitgegeven door Kok, Kampen, telt 124 bladz. en kost f 22,50.

Ingezonden

Cursus Bedrijfskunde in Middeneuropese landen

Een aantal christenen met kennis en ervaring op het gebied van Bedrijfskunde zullen deze zomer voor de derde maal naar enkele Middeneuropese landen reizen. Ze zullen daar hun kennis en ervaring ten dienste stellen aan bedrijven die ondersteuning aanvaarden bij het ingrijpende proces van aanpassing aan de markteconomie. Op dit moment zijn de bestemmingen Arad en Timisoara in Roemenie en Brno in Tsjechoslowakije. Deze plaatsen bieden ook mogelijkheden om er een vakantie door te brengen. Je kunt er dus met de vacantiestrusting heen en er een paar dagen tussenuit gaan om bij te dragen aan de cursus. De cursus die zij geven duurt drie weken en omvat het gehele gebied van de bedrijfskunde. De docenten verwerken in hun presentatie

de fundering van hun handelen en verantwoordelijkheid dragen op het christelijk geloof. Enkele cursuscoördinatoren, waaronder ondergetekende, bezoeken de betrokken steden enkele maanden voorafgaande aan de cursus om een opzet te verwezenlijken die de goede verwachting geeft voor praktisch nut voor de cursisten en de bedrijven waar zij vandaan komen. Overigens is de cursus ook open van belangstellenden uit breder kring. Naast de cursus leggen we contacten met christenen er plaatse.

Wie zich aangetrokken voelt om aan dit initiatief deel te nemen, melde zich aan bij J.G. Bok, de Bleker 31, 5506 BA Veldhoven, tel. 040-533287.

Muziek Pro Deo

Geachte lezer

Zo door de jaren heen heb ik voor speciale en minder speciale kerkdiensten nogal wat psalm-/gezangbewerkingen gemaakt.

Tal van tegenstemmen, zowel instrumentaal als vocaal heeft mijn pen op papier gezet. Voorts zijn er werken voor koor en/of gemeente, en enkele kinderliederen die ik maakte voor de stichting 'Kinderweek Timotheus'.

U mag van dit alles gebruik maken in uw gemeente. Wanneer u interesse heeft, kunt u contact opnemen met:

N. Los-Laros, tel. 040-538569

H. Algra, Den Helder

Afscheid van Peter

Twintig jaar is hij geworden. Tot zijn 7e jaar had hij thuis gewoond. Eigenlijk was dat nog teveel gezegd. Hij had vaak maandenlang in het ziekenhuis gelegen. Peter was een kwetsbaar kind, een zorgenkind voor zijn ouders. Hij was blind, spastisch en hij had ook allerlei andere lichamelijke afwijkingen.

Op den duur werd het steeds moeilijker voor zijn ouders om hem te verzorgen. Ze probeerden het lang, maar op den duur ging het echt niet meer. Gelukkig kwam er een plaatsje vrij op een leefgroep binnen een inrichting. Een groep met 9 ernstig gehandikte kinderen, verstandelijk gehandikt, allemaal ook lichamelijke gehandikt. Daar kwam ook Peter te wonen. Of hij veel van de verhuizing had gemerkt, was niet duidelijk. Het eten ging niet slechter, hij sliep niet moeilijker in. Misschien was hij er in zijn jonge lentje al wel aan gewend dat steeds andere mensen hem verzorgden. Peter kreeg zijn eigen plekje op de groep: een soort podium. Zo was het gemakkelijker om hem te verzorgen. Hij leek ook te wennen aan dat plekje, het werd zijn eigen plekje. Je hoorde hem zelden. Het personeel zei wel eens: „je moet echt aan Peter denken, want anders zou je hem nog vergeten". Ze hadden hun eigen manieren gevonden om hem te benaderen. Ze wisten van welk geluid hij schrok, hoe je hem moest aanraken zodat hij gemakkelijker ontspande. Als hij tevreden was, kneep hij zijn vuistjes samen tegen zijn wangen. Dat gebeurde als hij een koptelefoon op had. Zien kon hij niet, maar de muziek leek veel goed te maken.

Soms ging het minder goed met Peter. Hij at dan niet meer en huilde vaak. Ook 's nachts werd hij dan huilend wakker. Een paar keer moest hij in het

ziekenhuis worden opgenomen. Dan was er een leeg plekje op de groep. Er zijn wel eens mensen die zeggen dat de bewoners van zo'n groep weinig merken van wat er in hun omgeving gebeurt. Of dat waar is? Eén meisje at iedere keer slecht als Peter in het ziekenhuis lag... Peter knapte gelukkig iedere keer weer op, en kwam weer terug. De groep werd dan versierd. Peter zag het niet. Maar het gaf toch een feestelijke sfeer. Hij was welkom. Het afgelopen jaar ging het steeds slechter met Peter. Er werd een bed op de groep gezet. Daar lag hij de hele dag. Je zag hem achteruit gaan. Het was voor de personeelsleden op de groep een zware opgave om hem te verzorgen. Soms leken ze het bijna niet op te kunnen brengen. En toch waren ze blij dat hij niet weer naar het ziekenhuis hoefde.

Vorige week hebben we afscheid moeten nemen van Peter. In de kapel op de inrichting werd een korte afscheidsdienst gehouden. Alle bewoners van de groep waren er; er stonden 8 rolstoelen in een kring. Peters ouders waren erbij. En natuurlijk alle mensen die hem verzorgd hadden. Alle personeelsleden hadden hun persoonlijke herinnering aan Peter op papier gezet. Die herinnering hebben ze ook allemaal persoonlijk uitgesproken. De dominee heeft een korte meditatie gehouden. Er werd muziek gespeeld. De muziek waar Peter zo van hield. Tenslotte heeft iedereen een roos op de kist van Peter gelegd. Het personeel, maar ook de bewoners. Ze waren er allemaal op hun manier bij betrokken. Wat ze ervan begrepen hebben, weten we niet. De één heeft er iets meer van aanvoeld, een ander heeft er misschien wel niets van begrepen. Toch was het goed om zo samen afscheid van Peter te nemen.

A. Keizer
's-Gravenhage

Alleen bijbelse dateringen zijn betrouwbaar

De redactie van 'Opbouw' vergunde mij in één kolom de critici van mijn artikelen over 'De betrouwbaarheid van de bijbelse dateringen' te antwoorden. Daarvoor mijn dank. Ik zal mij beperken tot wat m.i. het cardinale punt is waarmee elke chronologie staat of valt. Als het opgroeiend geslacht dat punt door heeft, is het gewaand tegen de vele niet-bijbels gefundeerde jaartallen. De betrouwbaarheid van een jaartallenreeks staat of valt met het hebben van een betrouwbare verbinding met het beginpunt van de mensheidsgeschiedenis, d.i. met het jaar waarin God Adam heeft gescheppen. Dat is het jaar 0. Elk jaartal dat die relatie niet heeft, hangt in de lucht. Het steunt op overlevering van mensen, d.i. op sagen of mythen. Alleen de Heilige Schrift bevat de dateringen die in legitieme verbinding staan met dit beginpunt van de geschiedenis van het menselijk geslacht. De jaartallen uit de oudheidkunde of daarop steunende opgravingen missen die verbinding en zijn derhalve niet betrouwbaar.

De Schrift bevat de gegevens voor een voortgaande reeks van dateringen vanaf de schepping van Adam tot de geboorte van Jezus Christus, de tweede Adam. Een bijbelse chronologie is echter slechts mogelijk als gelet wordt op de dateringen uit zowel het oude als het nieuwe testament, anders ontstaan onoplosbare problemen. Het feit dat de *genealogie* (afstammingslijst) van Jezus Christus uit Mattheüs 1 niet alle koningen noemt – een genealogie kan sprongen maken – wettigt geenszins de conclusie dat in de *chronologie* van de oud-vaders uit Genesis 5 ook wel schakels zullen zijn wegge laten. In Mattheüs 1:1 wordt tussen Abraham en Jezus Christus alleen David genoemd. Een sluitende bijbelse chronologie wijst overtuigend aan dat tussen de schepping van Adam en de geboorte van Jezus Christus, de tweede Adam, 4000 jaar liggen.

Het werk van de evangelisatie in de jaren 1946-1960 (V)

Een overzicht

Huisbezoek

Een belangrijk onderdeel van de evangelisatie is het huisbezoek. Op het congres van 1947 refereerde prof. C. Veenhof over dit onderwerp. Na geweten te hebben op het moeilijke van dit werk sprak de hoogleraar over: 1. de bezoekers, 2. de bezochten, 3. het bezoek.

De bezoekers

In verband met het onderscheid tussen de bijzondere ambtsdragers en de gelovigen in het ambt van de gelovigen heeft men wel gesteld, aldus Veenhof, dat het bijzondere ambt een taak in de kerk heeft en het gewone ambt buiten de kerk.

„We moeten deze dingen echter geheel anders zien. Wie het over de kerk heeft, heeft het over het vergaderingswerk van Christus. De kerk is zo: de vergaderende Christus en de mensen die Hij aanvankelijk reeds vergadert. Christus vergadert, opdat Hij degenen die de Vader Hem gaf met Zich in gemeenschap brengt. Ter bereiking van dat grote doel schakelt Hij nu de aanvankelijk reeds vergaderden in als vergadermiddel. Daartoe zijn *alle* gelovigen nu geroepen, maar ieder in zijn eigen orde en met zijn eigen mandaat. Als dan iemand op huisbezoek gaat in het evangelisatiewerk, dan moet hij er goed bij stil staan, dat hij daar komt als lid van Christus' kerk; dat in hem Christus en Zijn kerk daar komen; dat hij in naam van Christus optreedt krachtens deze hem verleende roeping; dat hij draagt het Woord, aan de kerk gegeven.

Men stelt het wel eens zo voor: evangelisatiearbeid zoekt de mensen éérst bij Christus te brengen, dan bij de kerk. Maar dat is grote nonsens. Want tot Christus kunnen geen mensen gebracht worden dan in en door de kerk. Het is even dwaas als de opmerking: ik ga kinderen ter wereld brengen, en zodra ze er zijn ga ik een moeder er bij zoeken. Zo staat het niet. God wil niet Vader zijn van iemand, die de kerk niet tot moeder heeft, merkte Calvijn reeds op. Zo komen we dus ook op huisbezoek als kerklid; de kerk is er in en door ons al aanstonds bij.”

Wanneer gesproken moet worden over de motieven van de huisbezoekers, dan is het enig juiste motief volgens de hoogleraar: de opdracht van Christus om zijn Koningsheerschappij uit te roepen. Het gaat er om, dat wij zijn getuigen zijn d.w.z. de feiten van zijn werk aan de mensen over brengen. We zullen dit niet anders kunnen doen dan in de kracht van het geloof.

De bezochten

Zijn het gedoopten, dan zal onze 'aanpak' van die doop uit moeten gaan. Verder zijn er velen, die leven buiten de religie van de levende God. Veenhof stelt, dat het kenmerk van de mens, die de levende God niet dient is, dat hij het zoekt in de kennis van de mens. Dit humanisme gelooft in de wezenlijke goedheid van de mens. De humanist begint bij zichzelf en eindigt bij zichzelf. Het is goed voor de bezoekers allerlei vormen te ontdekken bij de aanhangers van deze wereldbeschouwing. Er zijn de genietters, de stoere werkers, de bezitters, de heersers, de denkers, de braven, de aantrekkelijke activisten, die veel voor een ander over hebben. Let er op, dat de Schrift deze typen tekent en hoe de Schrift hen aanspreekt.

Het huisbezoek

Over dit punt geeft Veenhof een paar praktische opmerkingen. In de eerste plaats zullen de bezoekers oprecht moeten zijn. Zeg dan maar recht op de man af, dat je gekomen bent om over God en zijn Christus, over zijn dienst te spreken. Natuurlijk wel op gepaste wijze. We zullen moeten oppassen voor verstandelijk geredeneer. Het gaat er niet om iemand 'vast te zetten'. Wel moeten we proberen aan te tonen de voosheid van de onchristelijke levensinstelling.

We zullen moeten spreken over God en zijn Christus. Het gaat om het 'vruchtbaar' maken (1 Thess. 1:8) om het 'verkondigen' (1 Petr. 2:9) om het 'belijden' waarmee bedoeld wordt, dat we zo spreken, dat Christus door ons zichtbaar wordt.

Hierbij aanhakend zegt de hoogleraar dan:

„Hier ligt nu het zwakke punt in ons werk. Want aan dit geladen 'belijden' ontbreekt ontzettelijk veel. Dan kan men wel allerlei evangelisatiewerk prachtig opzetten en het reusachtig organiseren. Maar dat is ten dode gedoemd. Het geheim van onze evangelisatie is het levende geloof der Schriften. Daardoor wordt er ruimte gemaakt voor de voortgang van het Woord Gods in de wereld. Wanneer de evangelisatie opzettelijk op de been gebracht moet worden, omdat het zonder die 'evangelisatie-beweging' niet gebeurt, dan is het mis. Alle 'evangelisatie-beweging' betekent het doodvonnis van de kerk. Maar een levende kerk evangeliseert. Dat moeten we weer leren verstaan. Kuyper heeft het eens gezegd: als er evangelisatie-centra verrijzen, dan is het mis met de kerk. Laat onze predi-

kanten genade van God vragen, dat ze het Evangelie weer zó mogen brengen, dat de mensen het niet zouden kunnen harden, als ze niet evangeliseerden. Want als het zó niet is, blijft alles lapwerk. Dan kan men wel evangelisatie-specialisten krijgen met prachtige organisaties en reusachtige congressen en schitterende centra. Maar dan gaat het werk dood. Laten we dan aan het werk gaan, beheerst door één motief, staande in één kracht en met één middel: de liefde van Christus. Laten wij in die geest worstelen om weer waarachtig evangeliserende kerk te worden; d.w.z. om weer doodgewone Christus-belijders te zijn. Want dat is alles, en alles is genoeg.

In dankbare herinnering aan Prof. C. Veenhof, die zo ontzettend veel voor ons betekend heeft, namen wij dit instruerende artikel over uit de: 'GE-REFORMEERDE KERKBODE' voor de (vrijgemaakt) gereformeerde kerken in de noordelijke provincies. Het is van de hand van Ds. S. Cnossen te Ureterp. Wij kunnen met wat Veenhof gezegd heeft, dacht ik, ook vandaag onze winst doen.

Waar de liefde VAN Christus ons dringt zal de liefde TOT Christus groeien in ons leven en zullen wij het niet kunnen laten anderen te doen delen in de vreugde, die wij in de verbondenheid met onze Here en Heiland ervaren!

Enschede

O. Mooiweer

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Ede

De bevestiging van drs G. Bronsveld zal plaatsvinden in de ochtenddienst op zondag 22 maart a.s. door ds W.G. Rietkerk. Plaats: Proosdijkerk, Veenderweg 193 te Ede. Aanvang dienst: 9.30 uur. Ds Bronsveld zal zijn intrededienst diezelfde dag houden in de middagdienst, welke aanvangt om 15.30 uur, eveneens in de Proosdijkerk.

Op kamers in Groningen

Ga je studeren in Groningen en ben je op zoek naar een kamer? Misschien dat de SEOG (Stichting Evangelisch Ontmoetingscentrum Groningen) je daarbij kan helpen. De SEOG is opgericht op initiatief van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Groningen, de Tehuisgemeente. De SEOG heeft momenteel 3 panden met in totaal 17 kamers voor studenten. Eén van die

panden, 'Het Bruggehoofd', is tevens gemeentecentrum met 2 zaaltjes, die gebruikt worden voor vergaderingen, bijbelkringen, catechisaties, maaltijden en andere activiteiten.

In 'Het Bruggehoofd' zijn 7 kamers, waarvan er 4 voor de duur van 1 jaar verhuurd worden aan studenten die voor het eerste jaar in Groningen zijn. Op deze manier kunnen ze gemakkelijk kennismaken met de stad en de Tehuisgemeente. Bovendien kunnen ze zo wennen aan het wonen op kamers. De overige 3 kamers worden bewoond door een vaste kern van ouderejaars-studenten. De bedoeling is om samen een christelijke woongroep te vormen. In de 2 andere panden worden de kamers voor langere tijd bewoond.

Dit jaar komen er per 1 juli minstens 4 kamers vrij voor studenten, die voor het eerst op kamers gaan.

Bovendien is er een logeerkamer voor stagiaires of anderen, die tijdelijk huisvesting nodig hebben.

Het je interesse, dan kun je contact opnemen met één van de vaste bewoners van 'Het Bruggehoofd' (liefst zo snel mogelijk): Gert te Winkel, Janneke Kadijk of Dave Plantinga Oosterhaven 12, 9723 AP Groningen 050-141390.

Kort verslag regio Noord-Nederland

Wij citeren uit het Kort verslag van de vergadering van kerken in de regio Noord-Nederland, d.d. 17 februari 1992 ondermeer het volgende.

Drie zaken vragen de aandacht. Allereerst het rapport van de commissie, die zich heeft beziggehouden met het ondertekeningsformulier van dienaren des Woords. De opdracht van deze commissie, bestaande uit de broeders Dr. D. Holwerda, C. Huizinga en ds. P. Kurpershoek, was om te onderzoeken of en, zo ja, hoe het tweede artikel van genoemd formulier duidelijker onder woorden gebracht kan worden. Het voorstel van de commissie tot tekstwijziging van het betreffende artikel wordt met algemene stemmen aangenomen.

De broeders A. Bergsma en P. Kurpershoek wordt gevraagd de tekst van het hele formulier nog eens onder de loep te nemen, met het oog op de innerlijke samenhang van de verschillende artikelen. Hun bevindingen zullen op de najaarsvergadering aan de orde komen. Dan kan de tekst van het formulier worden vastgesteld en het geheel aan de komende Landelijke Vergadering worden voorgelegd ter beoordeling.

Vervolgens doet de regionale bezoekencommissie verslag van haar jaarlijkse gespreksronde met de raden van de regiokerken. Uit het verslag blijken de kerken met overeenkomende zorgen te maken te hebben. Zo worden alle kerken gekonfronteerd met randleden. De Tehuisgemeente zal na de zomer het initiatief nemen tot een informele regionale gedachtenwisseling hierover.

Onder andere(n)

Cahier 15: Verstand van Computers

De invloed van computers is niet meer te ontkennen in onze samenleving.

Een steeds toenemend aantal mensen denkt werkelijk niet meer zonder de computer te kunnen. Anderen proberen het gebruik van deze 'hulpmiddelen' krampachtig te vermijden. In dit CAHIER, uitgave van het Christelijk Studiecencentrum ICS, gaan deskundigen uit diverse disciplines na, wat de rol van de computer is. Zij besteden daarbij veel aandacht aan de positiebepaling van de mens.

Dikwijls gedragen mensen zich tegenover computers alsof deze bezielde zijn. Zij hebben er moeite mee de positie van computers te bepalen. Zijn computers menselijk? Kunnen zij zelfstandig denken en handelen? Of is de computer slechts een stuk gereedschap, voorspelbaar in de handelingen die ermee verricht kunnen worden? In dit CAHIER een artikel van Gerard Nienhuis over de vergelijking tussen computers en de menselijke geest. Verder artikelen over kunstmatige intelligentie, creativiteit van computers, ethische en maatschappelijke implicaties van kennissystemen, mens en computer – een christelijke waardering, 'computertechniek'. Ten slotte een beschouwing over het verantwoord gebruik van de computer door de mens.

Aan dit CAHIER werkten mee: dr. A.J.J. Bos, drs. ing. J. Keegstra, dr. ir. M. Kok, drs. R. Mudde, prof. dr. G. Nienhuis, drs. P. van Oostrum en dr. H. Weigand. Dit nummer is uitgegeven in samenwerking met Buijten & Schipperheijn.

Te bestellen voor f 12,50 over te maken op Postbanknummer 2247500 t.n.v. Christelijk Studiecencentrum ICS, Amsterdam, o.v.v. CAHIER 15.

Op de leeftijd van 84 jaar heeft de Heere thuisgehaald onze broeder

ANTON VAN STEENBRUGGEN

In dankbaarheid gedenken we zijn wijze zachtmoedigheid en de kennis en vroomheid waarmee hij vele jaren van zijn leven wijdde aan de zorg voor onze gemeente.

De Nederlands Gereformeerde Kerk
van Breukelen

Dat weet ik: Dat God met mij is.
Psalm 56

Moeder koos deze tekst voor het overlijdensbericht van vader. Dit was de trouwtekst van onze ouders. In dit geloof is ook zij ontslapen, om te wandelen in het licht des levens.

HENDRIKA DE WEERD-BRIJDER

8 december 1901

21 februari 1992

sinds 7 december 1983 weduwe van **Jan Hendrik de Weerd**.
Voor ons allen een lieve en creatieve moeder en oma.

Bunschoten, B. Hanemaaijer-de Weerd
C. Hanemaaijer
's-Gravenhage, A. Mulders-de Weerd
G. Mulders
Ede, I. Roukema-de Weerd
G. Roukema
Hengelo, B. de Weerd
Z. de Weerd-Koning
Jakarta, R. Engels-de Weerd
P. Engels
Hengelo, J.H. de Weerd
K. de Weerd-Bos
Ede, M. van Gorkum-de Weerd
F. van Gorkum
Schagen, D. de Weerd
T. de Weerd-Hollaar
Klein- en achterkleinkinderen

'De Vijverhof', Kamer 237
Scheerling 49, 8265 GB Kampen
Corr. adres: B. de Weerd
Klaverstraat 18, 7552 EW Hengelo (O)

De begrafenis heeft plaatsgevonden woensdag 26 februari op de algemene begraafplaats van IJsselmuiden te IJsselmuiden.

ngj

STICHTING
NEDERLANDS
GEREFORMEERD
JEUGDWERK

Schetsenbundel

Verkenning-abonnees werden in februari weer een schetsenbundel rijker: **SAMEN VIEREN, SAMEN DELEN**, geschreven door Ds. P.J.H. Krol. De bundel bevat zes schetsen over het gemeentelieven. Ervaar je als jeugd iets van de gemeenschap der heiligen; hoe beleef je zondagse diensten; wat zie je als jouw taak in de gemeente; werk jij aan je gaven; hoe kijk je tegen de ouderen aan; waar is verbetering mogelijk. Om zulke vragen gaat het in deze bundel. Als discussiepunten komen ze apart naar voren, met nog veel andere vragen. Helemaal niet gek, om als vereniging door te praten over het samen. Over tien, twintig jaar moeten jullie wellicht 'de kar trekken'. Met elkaar en met anderen.

Losse exemplaren zijn à f 6,50 te bestellen bij Joke Vos-Niewold, Wittgensteinlaan 347, 1062 KJ AMSTERDAM, tel. 020-6153770.

Gereformeerd
Traktaatgenootschap

Zojuist verschenen de
jaarlijkse uitgave van

Levenswoorden

Ook de uitgave 1992 bevat een keur van prachtige meditaties, waaraan o.a. hebben meegewerkt de predikanten drs. O. Mooiweer en ds. Z.G. van Oene. Levenswoorden is bijzonder geschikt om cadeau te geven.

Prijs f 12,50

U kunt het boekje bestellen bij:
Filippus - Postbus 3052
6802 DB Arnhem
Telefoon 085-415340

U kent de VCO toch wel?

Ver. van Christelijke Onderwijsgevenden bij het basis- en voortgezet onderwijs.

De principiële **vakvereniging** (sinds 1955) op basis van Gods onfeilbare Woord.

Info:

P.J. Polderman
Reeënlaan 5
7315 EV Apeldoorn
tel. 055-788794.

ngj

STICHTING
NEDERLANDS
GEREFORMEERD
JEUGDWERK

Jeugddag - Nieuwe - stijl

Traditiegetrouw zal op Hemelvaartsdag (28 mei a.s.) weer de Jeugddag gehouden worden, dit keer in **APELDOORN**.
Thema is **JE DOEN EN LATEN IN CHRISTUS**.

Minder traditiegetrouw zal dit jaar de invulling van de Jeugddag zijn. Je moet je een dag voorstellen die minder 'massief' zal zijn dan in voorgaande jaren. We hebben een spreker uitgenodigd, met wie je later op de dag (meer dan voorheen) in gesprek kunt gaan. Maar bovendien kun je i.p.v. dat gesprek kiezen voor een alternatief in één van de zgn. workshops. Voor elk wat wils.

Eigenlijk moet je komen kijken wat je ervan vindt. Neem iemand mee, of kom als vereniging. Het belooft erg leuk te worden. Meer gegevens volgen.

Evt. informatie bij dhr. D. van der Molen, tel. 055-664609

Jaarvergadering Persvereniging

De jaarlijkse algemene ledenvergadering van de Persvereniging 'Opbouw' zal worden gehouden op zaterdag 21 maart a.s. Behoudens de volgens de statuten voorgeschreven agendapunten vermeldt de agenda een causerie van Prof. Dr. A. Th. van Deursen over het onderwerp

Eenheid boven geloofsverdeeldheid

De vergadering wordt gehouden in de Jeruzalemkerk aan de Troosterlaan te Utrecht en begint te 10.15 uur. De deuren zijn open te 9.45 uur, zodat men, voorafgaande aan de vergadering, nog een kopje koffie kan nuttigen. Belangstellenden zijn hartelijk welkom.